

m a n u s

Till läsaren

I din hand håller du Nylands litteraturförenings årliga publikation Manus. Som sig bör när det är fråga om en skrivande föreningsalster innehåller den lite av varje, både prosa och poesi och recensioner av utkomna böcker.

Nylands litteraturförening samlar folk som tycker om att skriva och läsa. Programmet består av skrivarkurser, litterära aftnar och under de senaste åren har vi också läst våra texter på pensionärshem. Vi började med Folkhälsans Seniorhem i Brunakärr och i år har vi utvidgat vårt revir till Dickursby. Vem vet var man ännu kan hitta oss, om vi fortsätter att röra oss utåt?

Manus brukar komma ut lämpligt till bokmässan i Helsingfors i oktober. Nytt för i år är att vi kommer att ha ett utgivningsjippo i samarbete med Helsingfors Arbetsbibliotek den 20 oktober kl. 16–18.

Årets bokmessa i Helsingfors försiggår den 27–30 oktober och föreningens medlemmar är väl representerade på den. Agneta von Essen uppträder torsdagen den 27:e kl. 12.30–13.00 på Tottiscenen. Samma dag uppträder också tre poeter Tiina Borgstén, Emma Strömberg och Petra Österman samt en sagotant Ursula Vuorenlinna på Tottiscenen kl. 17.00–17.30. På söndagen den 30:e blir Agneta von Essen tillsammans med Gustav Björkstrand

intervjuad på Edith Södergran-scenen kl.13.00–13.30. Temat är Maria Åkerblom. Samma dag deltar Martin Westman som Nylands representant i FSL:s programpunkt Röster vid kusten kl. 15.30 på Tottiscenen och Lars Christer Johans som inspirationskälla blir intervjuad omedeltida legender kl. 16.00 också det på Totti. Medlemmarnas böcker finns också till salu på bokmässan.

Den årligen återkommande Nyländska författarmatinén i samarbete med Helsingfors Arbis går i år av stapeln lördagen den 26 november kl. 13.30–16 i Arbis festsal. Aktuella författare är på plats och signerar sina böcker. Ett utmärkt tillfälle att fynda förjulklappssäcken.

Hoppas du ska trivas med våra alster och kom gärna och lyssna på oss på bokmässan eller på den nyländska författarmatinén eller varför inte på båda. Och du som läser det här och som skriver för skrivbordslådan, gå in på vår webbplats på nylitt.webbhuset.fi och kom med i vårt glada gäng. Vi fyller för övrigt 30 år nästa år så vi har hållit på ett tag.

Ursula Vuorenlinna

Sedan senaste Manus kom ut har följande medlemmar gett ut böcker på egna förlag:

Eivor Holm: Albert och Mirrikatten. –

Bilderbok. Illustratör: Camilla Paro-Koivisto.

Utkom i december 2010.

Agneta von Essen: Marias villor – samtal om gott och ont.

Utkom våren 2011.

Ursula Vuorenlinna: Hur det gick när gräshoppan Grels skulle bilda en orkester

Kuinka kävi kun Heino heinäsiirkka halusi perustaa orkesterin.

Tvåspråkig barnbok .Illustratör Jannika Nylander.

Utkom våren 2011.

Lars Christer Johans: Kungens kämpe.

Utkom i augusti 2011.

Gunnar Hilén

ett dygn utan dig

när du slår upp
dina ögon
når solljuset mig

o-av-sett

luften ingår då
i verkligheten

den

som andas... håller mig

tills du tröttnar
nickar till
somnar åter

släcker ner.

God natt!

vad är det vi gör

tiden springer ifrån oss
vi rusar efter
lämnar våra liv

drömmer om
hur det borde
ha blivit

med oss
i huvudrollen

vi törstar
vi törstar ihjäl
efter våra liv

skriker det
i fyllan
i dimmmorna

tills graven öppnar sig
under våra fötter

jag vrider mig
i vansinnig vanda

undrar

om det är för sent
att hitta hem

Artur och Maria

de möttes rätt sent
efter 40

så hände det

sen for han
hon stannade kvar
förtvivlad

han kom
hon var där

så åkte han
då åkte hon med

de kom hem
från varsitt håll

möttes

for tillsammans

alltid på resande fot

skiljda
med andra
tillsammans

alltid tillsammans
skiljda
med andra
ensamma

som gammal sitter Artur
på sängen för att knyta en sko

Maria knäböjer
kommer åt en pedal
på den ihopfällbara tingesten

PANG så är de fast
tillsammans
klämda till en enda kropp
av en säng

deras eviga fiende och vän
det tar timmar

ser ni dem ligga där?

Arturs oknutna sko sticker fram

man blir olika men ingen

du blev den de talade till
och den de talade om
och den de behandlade annorlunda
än de sa

ingen talade med dig
sök den

du vet ännu
hur det ska kännas

hoppet i ett sotrykande

stearinljus på köksbordet
Jag betraktar detta ljus
detta hemstöpta ljus
och känner ett hopp
utan namn

jag är osäker

jag för det närmare mina ögon
och betraktar det
på djupet

känner något

jag sitter i detta ljus
och lyssnar till djupet
i mina ögon.

vid ett köksbord
utan namn
med hopp i

nu kom säkerheten tillbaka

allt det jag betraktat
denna natt
finns

allt det jag säger
har trots allt
ett namn

och jag skriver det nu

med mitt finger
just nu
i stearinet
som droppat ner
på vaxduken
på köksbordet
denna natt

denna förunderliga natt

på en liten undanskymd plats

längst bort i trädgårn
samlar jag bråte och skrot
skräp och diverse

allt under ett tak
av alltid fuktad lönn

komposten doftar ursprung
ångar och rör sig
likt ettmojnande hav
när solen når in
och hjälper till
i återfödandet

här skrotar jag
här funderar jag
på dig

här gungar jag sakta
i ditt sätt
att röra dig

att vi tycker omvarandra
på var sitt håll

och hur länge vi ska orka
hålla skenet uppe
innan vi
ses
innan vi kysser igen

ja det vet bara
maskarna i komposten
de som påminner
om slutet
som aldrig
tar sin början

Tiina Borgstén

Drottningen

Med böjd rygg
svaga ben
rynkor
och ett av världens
varmaste leenden
står hon och vinkar
till mej.

Sakta
men säkert.
Sakta
och utan ett enda
vinglande steg
stiger hon ut på sin
balkong.

Under en gammal
blommande ek,
bland fågelsång och
vackra mönster av

moln,
njuter hon av livet
som ingen
annan
gör.

Bland urgamla
minnen,
urgamla saker
och urgamla
vanor
följer hon världen
med ett förstoringsglas
i handen.

Hon är min
drottning
En att beundra.
Så som såmånga
gamla istället
för de
unga.

Mina ord

Mina ord väntar
på stunden
då du kommer.

Mina ord väntar
på stunden
då någon kan hänga upp dem
på vila, eller
på tork.

Mina ord är inte särskilt
stora,
inte vassa eller kantiga,
men de är sanna
och därför kanske
meningsfulla
ändå.

Men mina ord
väntar.

Du har gett mej

Du har gett mej
en möjlighet att både
älska och bli älskad.
Sannerligen,

lindrar du ömt mej
i din obegripliga och
unika värme.

Medmina leriga
fötter och händer,
och mina stammande ord
befinner jag mej
i en alldeles ny värld
som du skänkt mej.

Försiktigt,
med försiktiga steg
följer jag dej.

Samtidigt
som jag känner
hur det inre i mej
föds och fylls
till ett blomsterhav.

När jag har dej
så har jag allt
jag behöver.
Du har onekligen
gett mej mer
än de andra tillsammans,

gett mej.

Du har
med din tillvaro
förvandlat mitt liv
till ett heligt liv
för oss.

Majsi Åhman

Micke 6 ÅR

Jag tycker inte om
när pappa pussar mamma
för då hör hon inte alls på mig
fast jag har ett viktigt ärende

hon bara låter honom pussa sig
fast hans skägg säkert sticker
då är hon inte alls minmamma

Storamänskor vet ingenting
om spöket som kommer smygande
just när jag ska somna
eller hur det känns
när en hund tänker bita mig
fast tanten säger att
den är alldeles snäll
eller när jag nästan blöder ihjäl från näsan
och måste fara till doktorn.

Det allra hemskaste är i alla fall
närmamma gråter
och säger att det är ingenting
men jag vet att det är nånting –
är hon sjuk och ska dö
eller ska pappa och hon skiljas
eller blir det krig i Finland?

Gode Gud välsigna
att det inte händer nånting hemskt
för hur går det då för mig

Ingenting luktar så gott
somin egen dyna
när Pati tar den
kan jag inte sova
för hans dyna luktar inte mej

På villan
brukar jag sitta på bryggan
och titta när båtarna far förbi
vågorna kluckar så skojigt när de kommer
och hela bryggan gungar

Det luktar alltmöjligt på bryggan
fisk och bensin och simvatten

Pappa har sagt att vi inte får kissa från bryggan
men när han inte ser gör jag det ibland
för vattnet hinner nog bli rent innan jag simmar
nästa gång

Ann-Mari Lindberg

Inga nallar här

Det är exakt treveckor sedan Nalle ringde och jag har träffat honom tre gånger. Nu har jag bildat mig en uppfattning om honom. Det säger inte något klick för mig. Som samtalspartner är han intressant men jag är så trött efteråt, han söker efter ord sådet blir gissningar, han är ju fyllda åttio år. Nej, jag kan inte vara någon annans sista chans, någons lottovinst, kraven kommer från hans sida. Visa först vad jag skriver åt honom – varför? Det kunde bli ännu bättre!

Mitt skrivande är mitt eget personliga somingen annan har något med att göra. Ju flera kockar desto värre soppa! Det vill jag inte. Så kommer vi till romantiken, nej, vet du han luktar gammal gubbe. Min näsa reagerade redan första gången. Otänkbart! Han vill komma hit men har inte sagt något om sitt eget hem. Jag orkar inte vara trevlig i fyra-fem timmar. Jag är konvalescent fortfarande. Jag vill vara ute, inte här och plocka fram mat till medhavd vinflaska. Visst kan vi skratta åt saker och ting. Jag bär inte andras ensamhet, klarar nog av min egen. Jag vill till varje pris bevara min frihet och mitt oberoende. Och jag vill skriva ifred. Träffa folk, behöver jag en karl?

Nalle slutade skriva närhan fyllde sjuttio, han läser nog mycket men verkar tankspridd, det är nog åldern det. Jag vill inte såra honom men nog måste jag säga till attdet inteblir något.Hanvill läggasig påmin säng efter cirka två timmar för han har ont i ryggen. Jag sitter på en stol bredvid. Jag kan föreställa mig vad han vill men jag orkar inte engagera mig så där.

Jag var på sjukhuset på granskning, höften blir bra. Jag ska tamin medicinkur och börja lämna bort kryckorna. Jag måste gå mycket och sköta fysiken och börjamed skrivandet. Jag får huvudvärk vilket är mycket ovanligt för min del – det beror på Nalle. Jag vill dra mig ur i tid, de här tankarna började komma efter hans besök i går, tvivlet – det ska väl inte kännas så tröttsamt när jag vädrar efter det han gått. Jag får ingen kraft alls. När Nalle ringer skaj ag säga att det är slut! Det var inget för mig.

Beatrice Johansson

Sist vi sågs

Sist vi sågs nämnde du något om en resa norr om Hebriderna. Med tanke på att du varit utan elektricitet i nästan två veckor så förstår jag din önskan om att åka till varmare trakter.

Under min tid somhemvårdare har jag träffat många speciella människor, men frågan är om inte du är den mest originella.

Första gången jag var till dig tillsammans med en hemhjälpare, grälade du mest hela tiden medan vi städade. Jag var orolig och lite darrig då jag torkade damm, för du var mycket noga med att varje pryl skulle vara på precis rätt plats och du hade många, små och ömtåliga prydnadsföremål.

Jag klarade mig bra trots allt. Jag tyckte om din sträva humor och det märkte du säkert under vår diskussion. Då du grälade, kunde jag inte låta bli att le för du kom med de mest tokiga, men ibland kristallklara sanningar om oss nödhjälpsarbetare, som du kallade oss vårdare.

Andra gången jag var till dig var du mycket trevligare. Du berättade om ditt liv och om släkten som du var i strid med. Grannarna kom du inte heller överens med. Jag förstod att du inte hade några vänner. Med galghumor

berättade du att den enda som kom på besök var prästen och det fastän du var hedning, sade du och såg på mig som om du väntade på mothugg.

Du sade ofta att du inte behöver några vänner, att det räcker med dina två katter, ändå ringde du nu och då till mig när du hade problem eller annars behövde någon att prata med.

För det mesta var du glad, men då jag inte höll med dig om att hemhjälparna var ett okunnigt pack som inte ens kunde skura pottämbaret, slängde du luren i örat på mig. En stund senare ringde du upp och bad om förlåtelse.

Ensam levde du ditt liv och ensam var du då du lämnade det för att gå vidare. Kanske gjorde du din resa norr om Hebriderna.

Tankar kring bokkalas och annat viktigt

Det finns vissa händelser som jag inte vill missa.

Bokkalaset i Ekenäs hör till dem.

Min äkta hälft frågar varje år, vad blir du bättre av det?

Det undrar jag också, men något svar har jag inte.

Tanken är, måste man bli bättre av allting man sysslar med?

Nu har det gått några månader och författarnas uppläsningar har haft tid att smälta och, tyvärr, också att falla i glömskans mörka hål tillsammans med mycket

annat.

Min tid är späckad med viktigheter av vilka de flesta visar sig vara onödiga för omvärlden.

Misslynt ser jag bakåt, är jag på villospår? Är allting en chimär?

Det heter skrivmotstånd

Ta till varjemöjlighet

Att undgå behovet

Att skriva.

Vårkänning

*Vid husknuten står snödroppar i knopp
koltrastar krafsar bland fjolårslöv.*

*Över havet hörsmåsfåglars gälla skrik
de söker öppet vatten, i den ruttnande isen.*

*Snödrivorna smälter i ruggigt gräväder
vatten kvillar längsmossig bergsluttning.
Det kvarglömda trädgårdsmöblemanget står
upprätt i blötsnön, ger hopp om sommar.*

En fårfarmares natt

*Jag står i fårhuset och väntar på lamning.
Minuterna går långsamt, tick tack, tick tack.
Tackan lägger sig, stiger upp, skrapar i halmen,
bäddar, lägger sig på nytt, hon sträcker huvudet bakåt,
uppåt, grimaserar av födslovärkarnas skärpa.*

*Minuterna blir timmar, tröttheten spritter imin kropp
huvudet spränger av sömnbrist vid väntans långsamhet.*

*En mörk vattenpåse kommer fram under tackans svans,
brister i sammandragningarnas slutskede, två vita
klövar*

*och en svart nos blir synliga i slidans öppning.
Jag oljar händerna och tar ett stadigt grepp om
fötterna med höger hand och sätter vänster hand
in över lammets huvud så att jag kan jämka och dra.
Jag förnimmer tackans pina, blod och slemgör
mina händer kladdiga, hennes smärtbröl skär genom
tystnaden, långsamt lirkar jag framhuvud och kropp.
När lammet glider ur skötet lyfter jag upp det i
bakbenen,
svänger det som en pendel för att få fostervattnet ur
munnen,
putsar bort hinnorna från nosen innan jag placerar det
framför
tackan som ivrigt slickar sitt lamm, äter upp slemoch
slamsor*

*tillika hon med ettmjukt bräkande bekantar sig med sin
nyfödda.*

Jag!

*Jag bor långt borta
Jag bor nära naturen
Jag hör människor larma
Jag hör skogens sus i lugnet.*

*Jag vill inte flytta från berget
Jag vill inte bo i kylig cement
Jag kan känna saltsmak från havet
Jag kan känna så många element.*

*Jag slår ifrån och går bakut
Jag slår öglor och hårda knutar
Jag söker mig vid det gamla huset
Jag söker mig under trädets grenar.*

Frötid

*När vårens första solstrålar
lyser in genom vintersmutsig
fönsterruta, kommer mina*

växtpassioner i dallring.

*Fram kommer frökataloger
papper, penna och räknemaskin.
Jag bläddrar läser och behöver
blommor, kryddor och grönsaksfrön.*

*Då mars månad randas är
jag i full aktion med att så
i krukor, små och stora, alla
fönsterbräden blir fyllda.*

*Under kalla vårmånader växer
mina små plantor till långa,
bleka rankor som ropar efter
ljus och omskolning i egna krukor.
När verandan värms av solen
lever jag och växterna upp.
Krukor fylls med nya frön
plantorna planteras i ny mylla.*

*Då sommaren kommer är det kört.
Sorgligt halvskötta blommor överallt
ogräset växer snabbare än grönsakerna.
Varje vår, lusten, passionen, behovet*

Martin Westman

Karuna

1.

Nio somrar i ett hönshus
ombyggt till sommarhus

Jobb med ny lie tarmig tillbaka
till höbärgningsängen
nedanför bergbranten
där huset liksom surfade
på enmjukt böljande skrovlig
granitvåg Man lärde sig räfsa
och lyfta på störrar, men aldrig
så snabbt som karelarfamiljens
tre generationer:

farfaderns väst, pappans muskler
barnens linluggar Seniga solbrända mor
breder ut vit duk för kaffe
som ett lakan på ängsstubben
Gränser smälter en stund
som doppade bullbitar:
det skrattas och sörplas från faten,
flickfnissas på besök i våningssängen
tills vågen av bekantskap ebbar ut
för att sedan nästan aldrig

lyfta oss igen
ur våra skilda världar

2.

Små balsaf lygplan med gummibandsdriven
propeller ”Ett av dina
flög bort över vassen” Vad hette de?
Sleek Streek Space Kadet
(stavning från Hong Kong?)
i blått fett tryck på träfärgade vingar
Den rekordhöga, rekordlånga
flyktens ofattbarhet ekar ännu
Planet allt mindre, uppe
i en luft som bär och bär
tills det försvinner ur sikte
skymt av en tallgren
Jag har redan börjar springa
och vadar snart, i gummistövlar
i vassarna, men hittar det aldrig
trots dagar av räder i den knastrande
flyf laddrande djungeln

3.

Åskvädret '59 var någonting: vi satt alla
under filter i nedre tamburen
på olika sidor av mamma
genom hela den flimrande natten

och jag lär dem om ljudets hastighet
och kulblixtar: vi hade en inne
men den sommaren finska barnflicka
Sedan dess har jag älskat
namnet Pipsa

4.

På andra sidan vassviken:
udden med den gamla ångbåtsbryggan
(nu ett stenminne blott), och resten av en väg
ner från stora huset till fröken Wikmans bastu
som vi fick använda en kväll i veckan
byggd på släta sakta sluttande klippor:
den höga smala bryggans trappa ner i vattnet
yxad av släta avbarkade grenar
med kvisthål kvar
och stegpinnar av brädstumpar
Här blev det nästan genast djupt
Man simmade i en smal kanal
uthuggen i den glesa vassen
med gott omklart svalt vatten som bar en
Behövdeman bottna nuddade tårna
finaste hård sandbotten.
Annat vardet på vår sida av viken
vid hönshusstranden:
låg grå brygga ut
i bara halvdjupt vatten

som snabbt grumlades
efter bara en stunds plaskande
och stank svåruthärdligt av
sugande gyttjebotten.

5.

Andra dagar än bastudagar
var udden Förbjudet Område
och därmed oemotståndligt lockande att smyga på
Här mötte jag min första gulsporre
grann som en påhittad blomma
och världens bästa klättertall:
stadiga rödbruna klykor
grenar passligt placerade
för klättrande nästan hur högt som helst
över omgivande toppar, för att
allt lättare gungas av vinden
medanmarken nedanför
alldeles försvann för en
och man för den: inte långt från att flyga
i en långsam bark- och barrballong
över skogen.

6.

Fröken W. var blek, spänd och precis
bakomstora, laxfärgade glasögonbågar
Allt här var hennes: kråkslottet, rött

på sin nästan igen vuxna kulle
(en perfekt fiendefästning omgiven av
terräng för kommandosoldater)
där en svunnen storhetstid kunde anas:
äppelträd, uthus, och gungor
med världens längsta linor: i hög fart
for tre syskon ut över branten
som skenande pendlar i otakt
Ett belamrat båtlider: sjösätta roddbåt
på stockrullar, genom en grön sluttande tunnel
– räkna, skuffa, stöna, flytta –
nermot vassarna, och se: till slut flöt den
ut på sommarens vatten.

7.
Kaffe och saft bjöds ibland
i de enorma rummen, dit sommarsolen
bara delvis nådde: gardiner
från tak till golv, intäckta möbler
som i ettmuseum, och gammal tapetdoft
Fröken W: smamma, med brännvinsbas
och brun somnågon helt annan ras,
lojt road Man fick leka kurragömma
(ingen brist på draperier)
En smygardag på udden kommer jag fram
runt bastuns vita hörnstolpe och står
inför något stort, brunt och slätt

som en säl på strandklipporna
alldeles naket i solen
En sekund möts våra ögon
innan jag dunstar.

8.

En vindstilla dag mitt i sommaren
har pappa vågat sig ut med oss så här långt:
Roddbåten klyver moln i blå spegeldjup
Bekanta holmar försvinner akteröver
under vårt vattenspindelklivande utåt
det oskyddat öppna
Vi tröttnar och tystnar,
men ror på, i spänning
och så öppnar sig bakom en udde
som en lång gulvit bränning
den ryktesomspunna sandstranden
– den finns faktiskt! –
traktens största, och nu bara vår
en hel tidlös söndag
Sandbottnen stiger uppåt
under den djupt liggande fören,
där jag, Hopp-i-land-Kalle, sitter
Så långgrunt att också nybörjare
vågar pröva på hundsim
Torkade vassrör sommärken i vattnet
för hur långtman orkat

Strandolympiad, med längdhopp och höjdhopp
och syskonhandikappspringning
Utfärds matsäck: hårdkokta ägg
bröd, tomater och saft
i rödsilverrandig termos (Airam
svängs om till ett flicknamn):
korkkorkens ”plopp”, den kluckande glimten
mörkblänkande svalt innanmäte

9. (final)

Vedlider

Nässelmur

Hemlighus

Badmintonplan

Klipphylla

för balsaf lygplansstarter

Bergsslutning

för plastracerbilsstörtlopp

Träd på berget

förmormors hängmatta

Rött filttak: utsiktsplats

för att med lådkamera

snett uppifrån föreviga

ett kaffe- och saftsällskap

vid en vildvuxen syrénberså

Vindsrum 1 för barnf licka

att höra på Kahdeksan Kärjessä med

och retas med för brev från en pojkvän
Vind för teater: ridån en orangebrun filt
och halvtyglad spökskräck som spelkraft
Vindsrum 2 att nattligt skrapa
hårbotten blodig i
och med en björk utanför
för klen att klättra i
för vacker att se på
påminde den om en flicka i stan
om en psalm i skolan
och lät i vinden
som om den anade all världens sorger.

10. Epilog

I fjol bilade du och jag dit
längs smalnande åskknallsvägar
På kyrkogården knäböjde en stenkvinna
med vädjande ansikte lyft
mot det trädsilade västerljuset
bakomkyrkan granitgrå på sin klippa
vid ett stort sydvästriktat namnlöst glittrande vatten
Folkskolan (på svenska) upphörde 1925, sa en skylt
Senare komhit fördrivna, från Näset
De nya stugorna i trakten gick alla imörk stockstil
Butiksbilshållplatskiosken var borta
men ett småbåtsbryggssystemfanns det
innerst i vasskanalerna

Vi stannade vid en bergknall jag kände igen
och spanade mot gavelfönstret som, visst, alltjämt
blickade blint
ovanför syrenerna. En gestalt rörde sig
vid några plankstaplar på gården
På den långa tillbakavägen, via Sagu
(fanns grötbaren kvar?)
förbi tallåsar och vidsträckta åkrar
sa du, med en rysning: ”så avsides”...
och någon hade täckt hela stigen
från bergknallen mot fröken W:s hus med vidjor.

Martin Westman

Kommissionären

Han har numera alltid en lampa i fickan, omtänksamt tillhandahållen av en engelsk kommissionskamrat. Här på hotellet kan det nämligen närsom helst kvällar och nätter hända att ljuset slocknar, och det är en signal att snabbt ta sig ner i valven på källarplanet. Igen kommer planen över från Mallorca för att släppa ner så mycket som möjligt av sin dödliga last. Nu är bombrädssaldot redan uppe i 35 sedan han anlände (vid 57 slutar han sedan att räkna). Men Bruno Fredrik som i de positioner han haft är van att ha överblick och beskriver sig som en fatalist, går lika ofta ut på balkongen för att iakttas skådespelet: bombkrevader, luftvärnseld ("anti-airrennekanoner"), ambulanssirener. I ett brev 1 beskriver han hur en del av stjärnorna på det sydliga firmamentet ser ut att röra sig och skjuta fart: det är republikens små jaktplan som ger sig på bombplanen, och ännu denna gång, driver bort dem. Han tycker inte om tanken på att kvävas ihjäl nere i ett trångt skyddsrum; i staden har det hänt att hela byggnader rasat ner och begravt alla som befunnit sig i källaren.

En av dem som mötte honom beskriver 2 hans uppenbarelse som grovt byggd och ärrad bland de

merpolerade delegaterna från sydligare länder, och drar paralleller till finsk seghet. Foton visar en kraftfull haka, kort vågigt hår och näsborrar man kan tänka sig vibrera av energi. Blicken rak och genomträngande, ett litet leende. Respektingivande, medveten om att han klär i uniform. Samtidigt en viss vänlighet och värme över anletsdragen. Egenskaper man kan utläsa är auktoritet, ett samlande grepp, medmänskligt patos ("detta är inte krig, det är mord!") ombombningen av lilla oskyddade Figueras på dit resan från franska gränsen – tyvärr bara en föraning om vad som förestod), galghumor (på en fråga om hotellet hade bombskydd svarade han att paraply medtagits).

Å andra sidan viss hypokondri (måkanke ursäktas enmani hans ålder på ett krävande uppdrag) och svaghet för beröm som kanske ibland är smicker. Genom tidigare bakslag i sin karriär är han kanske extra mottaglig ("nog fick jag komplimanger, men ända till Spanien måste jag ju komma efter dem"). Glimtar av ambitioner han en gång haft finns i en "skämtsam" julklapp han nämner från julaftonen i Valencia: en "vändig färgpenna" som ska föreställa en marskalkstav, och på resan till Madrid blir han i slottet Escorial ombedd att sätta sig på Filip II:s annars strängt avspärrade tron.

Han noterar spanjorskornas trots karga förhållanden målade läppar, brinnande ögon och väl utförda "koiffurer" och nämner många tjänsteflickor på hotellet och i värdshus vid namn, och ett möte med en vacker

(men "smutsig") zigenerska som ammar sitt barn. Han finner Valencia "intressantare" än Barcelona i alla avseenden förutom vad gällerkvinnorna som i B. enligt honom är charmantare. Och kommissionens "mascotte", den outhärliga mademoiselle Boisseau, nämns titt och tätt.

Ekonomiskt sörjer han för de sina: han tecknar liv- och invaliditetsförsäkring, och nämner sakligt att olika ersättningar utfaller beroende på ifall man blir svårt sårad eller förlorar ett öga, ett öra eller en lem. Annars garanterade den statliga pension han åtnjöt väl en viss standard. Men inte mer än att han med smått dåligt samvete till låga priser beställde paletå och kostym med medhavd valuta av lokala skräddare.

Men överallt i brevens kyntarde, barnen, ofta småflickor: som offer i fasliga tal för bombningarna, lekande med dockor på gatan där natten innan bomber fallit och tagit med sig ett halvt hus och kanske andra mödrar och barn, som "fattiga i Madrid" som han skänker skorpor eller sardiner åt, som inslag i de desperata flyktingkolonnerna från Barcelona i januari '39 ("*kärror, fullastade med små sovande barn tryckande sina trasdockor mot bröstet, barn ledande vid rep magra getter och kalvar, andra drivande fårskoockar framför sig*"). Längsmed uppdraget ser han dem: "*dagligen skänka vi åt små barn och bleka kvinnor choklad, socker, kex, te, mm*". I Valencia köper han en

docka åt en liten flicka ”som stod framför en fönsterruta och såg på den begärligt”.

Hans blick för de drabbade barnen kanske till en del är ett eko av vad som hände 20 år tidigare: hans bombnedslagsplötsliga romans, snabba skilsmässa (på den tiden!) och nya äktenskap med diva Aino. I utgåvan av Ainos brevväxling heter det att Brunos tre barn efter skilsmässan flyttade (varifrån?) till fadern på Nylandsgatan; i själva verket flyttar den övergivna hustrun Nina med barnen (av vilka stora syster Gunneldå är 12 år) till Åbo, men är 1 år senare död. Tbc, sa man. Och diva Aino hade inte alls tänkt sig rollen som styvmor. Det tog sig väl småningom, men ännu 1926 kom hon inte till Gunnels bröllop. Till Aino köper han i Barcelona ett stort silverfat med don Quijote till häst, till Gunnel ett mindre med en dansande Carmen. Några dagar senare faller en bomb ner i butiken.

Anm.

1. Aino Ackté-Jalanders anteckningar General Bruno Jalander såsom evakueringschef i Spanien 1938–1939. Nationalarkivet, Helsingfors.

2. Jyrki Juusela: Suomalaiset Espanjan sisällissodassa. Atena 2003.

Lars Christer Johans

Kvädet om biskop Henriks bane

För min bok "S:t Henrik och Lalli – Vad hände föremordet och efter" har jag översatt S:t Henriks banevers från finskan. Eftersom handlingen inte var fullständig har jag kompletterat versen med ungefär lika många rader som den ursprungliga innehöll.

Fordom föddes tvenne gossar
ena uti gealers rike
andra han i svears rike
Han som uti Gaelland växte
växte upp på tjocka tjurar
han blev helig biskop Henrik
Han som uti Svea stigit
han fick ägg var dag till kvällsvard
han blev Erik Sveriges konung

Talte Henrik så han sade
till sin broder konung Erik
"Låt oss kristna folk i Finland
tavaster till tro omvända
dessa vildar, icke döpta

Nejder utan några präster”

Sade till sin broder Henrik
konung Erik uti Sverige

”Där finns barn som ej fått dopet
kvinnor som ej kyrkotagits

Vi skall grunda gråstenskyrkor
och kapell för folkets frälsning
låta präster ord förkunna

Än är sjöar utan isar

än i fåror flyter åar

färd är möjlig, nume'samma

res du Henrik, grip an verket”

Talte Henrik, så han sade

till sin broder konung Erik

”Många män har farit fjärran

få från Finland kommit åter

flesta där har dukat under

Bjuder dem på Jesus kött

kalk med Jesus eget blod

det nog lugnar vilda finnar

Jag skall gå runt Kjulo träsket

så och öppna åars dalar

frälsa folk i tavasts rike

rädda dem från djävul'ns famntag

Om jag dräps blir nå'n dock räddad

Kungens order vill jag lyda
så ock högsta bud från himlen”

Sade sedan biskop Henrik
”Lyss du späda slädlakej
hör min korta trogna träl
Ta du springar’n ut ur stallet
Hästen min du selar hastigt
bogträt träd på hingstens hals
ett års fålen betslet ger du
pryd den så med glittrig grannlåt
skacklarna vid springar’n fäst
plats åt mig i släden red
altaret du ställer stadigt
Bibelboken baktill lägg.”

Ut till stallet tjänar’n hastar
selar hästen så som önskat
bogträt träder uppå hingsten
pryder den med glittrig grannlåt
reder plats åt biskop Henrik
Bibelboken bak i släden
altaret han icke glömmer

Utan tövan färden trädde.
Tyglen uti Henriks händer
kördes väglängs färden framåt

utan avbrott fartfyllt för de
Vårligt väder dagar tvenne
tvenne nätter utan vila

Slut av vaka, slak av hunger
sade trogne trälen taktfullt
Henriks späda slädlakej
till sin herre biskop Henrik
”Hungern redan mol i magen
då vi icke äta, dricka
låta tändren maten tugga
Låt oss vila samla krafter
för att kunna kristna folk”

Henrik svarte, så han sade
”Lalli bor där över viken
råd står finna ut på udden
där vi äta, där vi dricka
där vi låta tändren tugga
där vi vila oss en stund
för att sedan hastigt färdas
frälsa folk i Tavastland”

När de fram till gården hunnit
Lalli gett sig ut på jakt
Gertrud gårdens falska husmor
hälsar Henrik ”Här stig in

här ni äta, här ni dricka
här ni vila ut en stund”
och till trälen talte vänligt
”Hö och havre finns för hästen
låt den vila, kom sen in”

Så tog trogna trälen trofast
hö åt hästen, färdens fåle
havre ut ur havrelåren.
Henrik talte, så han sade
”Hö och havre bör nog gäldas
penningar i stället givas”
Biskop Henrik ut ur pungen
slantar gav för taget hö
Sen han tog ett bröd från ugnen
penningar han gav i stället,
han tog också öl ur källar'n
räckte slantar i betalning
Där de åto, där de drucko
där de läto tändren tugga
där de vila ut en stund

Efter gårdens goda fågnad
krafter åter stärkte sinnet
Så iväg till Tavasts rike
för att frälsa hedningar
rädda dem från djävul'ns grepp

Så kom Lalli hem till huset
möttes uppå gård av Gertrud
Gertrud gårdens falska husmor
gumman full av gallans syra
svada över Lalli öste
”Änteligen hem du hinner
fart du fått på benen dina
hoppas du fått huvet med dig
och att blodet svallar än”

Hon gav högljutt hals åt Lalli
ut ur munnen östemålet
ljög om gästers goda vanor
mot dem kokte hätsk harang

”Här har varit folk på färd sin
här var kyrkans höga biskop
här var matsvensk, här var trantysk
här har ätits, här har druckits
här har tändren tarvligt tuggat
här har tagits hö för hästar
havre ut ur havrebingen
aska blott har bragts i stället
bröden tagits ovan ugnen
stora stenar satts i stället
och allt öl ur källar’n druckits

blask vi fått som tack för fågnad.
Då jag sade att du kommer
hastigt f lydde de på färden
utan att för fågnad gälda.
Ildåd liknar deras framfart
övergrepp mot värnlös husmor”

Herden där vid härden sade
”Kvinnan ljuger, pratar smörja
du skall inte tro på yttrat”

Lalli med det onda sinnet
mannen med sin usla härkomst
vredgas över tjuvars illdåd
blodet ångar i hans ådror
ådror sväller ilskan ökar
Lalli talte så han sade
”Jag skall visa, jag skall hämnas
oförrätt som drabbat gården
Så får ingen matsvensk handla
icke någon trantysk heller
tiondet jag alltid erlagt
Jag är Lalli storgårdsbonden
jag vet huru lagen lyder
tjuvarna till tings jag tar”

Hastigt Lalli storgårdsbonden

slagsvärdet från väggen griper
för att fånga kyrkans herrar
männe slutet förmig kommer

Talte Henrik, så han sade
”Göm dig bak en sten min gosse
om ej stenen helt dig skyddar
ställ dig då bak stora björken
lyssna där på det som händer
om han skulle upp mig hinna
eller kanske rentav dräpa.
Upp då samla benen mina
i en säck av siden sätt dem
och i släden lägg dem samman
sen du låter hästen löpa
tills den segnar ner av trötthet

Där du byter till en oxe
som du låter släden släpa
tills ej oxen längre orkar
Där skall sen en kyrka byggas
ett kapell för prästers ordval
predikningar för folkets frälsning.”

Ännu åkte biskop Henrik
en hel verst i vanlig framfart
innan Lalli honom upphann.

Lalli tog ett grepp omgrimman
stannade så fålens framfart
Så blev färd för biskop Henrik
slut på Kjuloträskets is.
Trojna trälen, slädlakejen
tog så skyndsamt skydd på strand

Lalli väste, så han snäste
”Tjuv du tagit hö och havre
öl du druckit, bröd du ätit
övergrepp du gjort mot gård.
Sten och aska, sand och vatten
tror du kunna gälda med.
Självsvåld, illdåd avgör tingen
så är lag i denna nejd”

Talte Henrik ”Bäste Lalli
Allt jag tagit har jag gäldat
Penningar för hö och havre
slantar ock för öl och bröd”

Mål i mun tog häftig Lalli
”Där du ljuger bäste biskop
nu du gäldar dina dåd”
Lalli med sin usla härkomst
kunde icke blodssvall hämma
icke hålla ilskan åter

rakt i Henrik svärdet stötte
Där låg Henrik död påmarken
fastän han sin gästning gäldat.
Så vår biskop bragts i döden

Talte Lalli, sade spydigt
”Återgälda får du döding
min ärmitran så ock ringen”
På sitt huvud satte Lalli
biskopsmössan, höga mitran.
Ringens dock ej ville lossna
den satt fast på Henriks finger
Med sitt slagsvärd fingret högg han
så att ringen, rulla av
På sitt finger bonden satte
biskopsringen utav guld.
Nöjd i sinnet, värvet utfört
stolt och stursk mot hemmet skred
än’ ejmärktemitrans massa
den som tyngde huvet ned
icke heller ringens hetta
på det finger där den satt.

Trogne trälen, slädlakejen
ut ur skogen vände åter
Såg sin herre biskop Henrik
död och stel på isen ligga.

Slut det blev på frälsningsfärden
här var bara vända om.

Upp han samla Henriks rester
i en säck av sidentyg
Han ejmärkte Henriks finger
där det blodigt låg bland snö
Vände sedan släd och fåle
för att färdas sorgtyngd hem

Hemkom åter onde Lalli
högst på huvet bar hanmitran
Herden där vid härden sporde
”Var har Lalli mössan mäktat
onde mannen höga hatten
brottslingen nu biskopsmitran?”

Lalli svarte, ”Här skall firas
jag har fällt en väldig björn”

Mitran tyngde mördarmannen
Lalli tog ett tag ommössan
drog och drog för fast satt mitran
för att plötsligt smärtsamt lossna
med den följde huvudsvålen
Han drog ringen av sitt finger
Skind och senor följde med.

Så blev slutet för den onde
banemannen för vår biskop
Hämnden kom från höga höjde
straffet det gav himlens Herre.

Där som oxen sedan stupat
grävdes grav för biskop Henrik
uppå graven byggdes kyrkan
där på Nousis sockens sand.

Nu är Henrik upp i himlen
lever där lik Herrens ängel
segerns psalm han sjunger där.
Medan Lalli späkes sakta
andas tunga ångor in
där i heta helvetshålan
Djävlar små de sticker Lalli
ständigt denna ynksjäl illa
där i heta helvetshålan.

Gode Gud oss nu skydda
Herre nådigt du oss hindra
där hos djävul'n oss att hamna
Där'mot led till härligheten
himlens glädje, evigt liv

Så smalt isen uti träsket

uti vårens varma värme
men ett stycke is ej smälte
guppa där på träskets vågor
på det låg där Henriks finger.
Herren ville icke låta
fingret sjunka ned i böljan
Ett tecken blev det så för folket
över Herrensmånga under
en relik för helgon dyrkan.

Barbro Österman

Sjuttonde december

Jag lever
plötslig tystnad
eftermånga års nojs
ur glada barnamunnar

saknar det som var
drömmer vakendrömmar
om tid som svunnit

vart försvann den
tog lyckan
med sej

nu lever jag
som var jag naken

utan hud att smeka
lever jag tystnad

Åttonde december

I dag är min värld vit

träden sträcker
sina tunga grenar

famnar ljuset
som tynger dem

snö täcker jorden
som omingenting fanns

allt är ljudlöst
omkring mej

i min vita värld
som sover

har fågeln tystna

Nittonde december

Flingor dalar
som fjun
mot vitklädd jord

gömmer blomlökar
satta på hösten
gömmer trädrötter

så nära jul
så långt till sommar –
små barn dansar

Barbro Österman

En fläkt av ånga...

En del människor blir nostalgiska av musik, endel av något annat, jag blir nostalgisk i tvättstugan.

Jag är så tacksam över att någon brytt sej om att uppfinna tvättmaskinen. Så förskräckligt länge sedan är det inte heller. Jag minns helt bra hur det var förr, då man skurade allt för hand.

Om min mormor hade levat och jobbat idag så skulle man säga att hon livnär sej på sin tvättinrättning. Men då hon levde, så var hon rätt och slätt tvätterska. Hon tvättade åt människor som bodde i samma hus som vi. Och jag var väl den lilla tvätterskan, eftersom jag fick vara med henne då hon jobbade. Hon och jag tvättade byke. Jag vet att byke betyder patrisk, men det oaktat så tvättade mormor byke.

Idag bara tvättar man, fastän det skulle finnas så förfärligt mycket byke som borde tvättas – och det i ordets rätta bemärkelse. Såklart saknar jag mormor, men hur tokigt det än kan låta saknar jag också själva ångan, som stod tät och varm runt kroppar som jobbade hårt. Och doften, den renaste av alla dofter, tacken förmödan.

Och mödan hade påbörjats redan föregående kväll, då

vitt vätten lades i blöt i stora baljor.

Tidigt följande morgon började mormor skura. Bit för bit skurades lakanen innan de kokades i den stora grytan, som värmdes upp av en gaslåga. Mormor minde mej om en riktig trollgumma, då hon rörde ner lutlösningen i det kokheta vattnet och tryckte ner lakanslärften, som stod som vita bubblor ovanom grytkanten. Där stod hon mitt i ångan och doften, och svetten rann ur hårfästet och brände i ögonen. Men då var jag en liten unge, som bara såg allt från sidan om, jag visste inte hur ryggont kändes.

I många år trodde jag att man helt enkelt skall skölja vittvätt i iskallt vatten – det gjorde mormor – men den enkla förklaringen var att det helt enkelt inte fanns varmvatten i vår gamla tvättstuga.

Jag bor i ett gammalt hus i stadens centrum och ingenting är modernt där – förutom tvättstugan. Väggarna är visserligen vitmålat gammalt tegel och rören är inte infällda i väggarna, men annars är det hela som ett laboratorium. Sterilt och rent och torrt. Underbart snabbt och kroppsvänligt. Nästan doftlöst. Men inte helt doftlöst om man är påpasslig på minuten.

Och minuten av doft kom Jag på helt av ett misstag. Då man radat in sin vittvätt, alltså sina smutsiga lakan, då man hållt tvättmedel och sköljmedel i ett litet fack och då man har tryckt på en knapp, ja, då kan många hem till sitt för en och en halv timme. Jag ser aldrig så värst noga på klockan och så kom det sej

att jag gick ner till tvättstugan en kvart för tidigt.

Och då fanns den där, den lilla fläkten av doft och ånga, som jag trodde var försvunnen för eviga tider. Som ett utropstecken stod den rakt upp från en stråle kokhett vatten som sprutade ner i ett hål på golvet. Ännu det allra första sköljvattnet hade kvar något av ånga. Innan maskinen tog upp sköljmedlet, som visserligen doftade allt det som reklamen utlovade, men inte som mormors och mitt ”byke”.

Det var inte svett som brände i mina ögon.

Petra Österman

De nya döda
behöver våra tankar
så att de kan komma vidare
och inte blir kvar och spökar
i glipen mellan död och verklighet

*

Du står vid vattenbrynet
vågorna är alltför stora
du marscherar glatt utmot dem ändå
och jag skriker, halvt hysteriskt skriker jag, ditt
namn
kom tillbaka!
du stannar, ännu stannar du
och jag ber om ursäkt för att jag skrek,
säger att du kanske borde börja med mindre
vågor,
vänja dej vid havet

Minkki Huldén

Famnad av livet

(inspirerad av Povel Ramels Småfoglarne)

i natt spelar koltrasten
öronspratt med mig

träblåser i sitt näbbhorn
flöjtar klarinett och oboe

en timme alertare
än Povel Ramels småfoglar

naturen lyssnar i tyst förvåning
löven stillnar

jag somnar lycklig
famnad av livet

Fiskgjusboet

(Haiku)

grönskiftande hav

kvällssceneriet i boet
ljus, vingar leker

En tanke om glädjen

(Tanka)

En glädje är en
Delad glädje dubblar den
dubbelt fyrdubblar

glädjens celledning pågår
kvillrar i hjärta och tåt

Nattuddaren

(Haiku)

Någon har lagt rouge
på havets runda kinder
suddat gränserna

Gryning

(Haiku)

läcker kopparglans
där gryningen väller in
ingen segelbåt

Upptaget

Du hjälper
med dina lyssnande öron,
du talar dig rakt in
i ett hjärta
som envist tutar
Upptaget

Du hjälper
med dina läsande ögon,
du läser dig rakt in
i ett hjärta
som envist skriver
Upptaget

Du hjälper
med dina skrivande händer,
du skriver dig in
i ett hjärta
som svarar
Var god, dröj

Nocturne mellan solens upp och ner (Haiku)

teddylila hav
envetna vågor mot väst
fjäderskrud i brunt

Omtiggarn från luossa levte idag...

fordomdags valutan stod på guldfot
dagligdags vi läser i avisan nu om skuldfot
myntens klang blev sedelprassel,

papperslöst vi transfererar
sifferkoder, IBAN, BIC passerar
mens vi stönar över datortrassel

fordom fanns det guld och gröna skogar
nu kommunen sparar, har ej råd med plogar
då som nu – vi pinnebergarknogar

kanske allt var bättre förr
men förr har faktiskt stängt sin dörr
nuet därför fritt förfogar

över framtidsmaterialet
bär inom sig kvalet, valet
kliva ut ur välfärdsskalet

se, att tiggarn där på gatan
kommen ifrån Vintergatan
fordom gavs en dikt, blev sång

nu en blick ej får en gång
men förväntas ha en dator
– nu krävs ock kommunikator –

men, i handen har hon, se!
på gammaldagsmaner en mugg
den talar till dig, den kan be
en liten slant, kan du väl ge?
Ögonen är dolda under sjal och lugg.

vi viker undan i begrundan,
kastar benen omhörnet, fort.
I fickan finns ej mynt, blott kort

Monika Riihelä

Serenad vid vattnet

Kuhmo sommaren 2010 – resepotpurri i kärlek till toner:

Prelude – Scherzo –

Allegro – Largetto – Andante – Finale

Från ton till ton på vägen – Prelude

I morgonskymningen

danssteg

till näktergalens rytmer.

Resan i sommaren

dolda trädgårdar.

Drillar och bensin – Scherzo

Vid asfaltsvägen spröda baby ljud från tiotals hussvalsungar i radhusboningar. Lerarkitektur, hembyggda mellan bensinmackens metalltakskonstruktioner. I runda hyddor tätt tätt drillar de i korus för mat.

Bensinångor

kring de flygfärdiga

deras första tur.

*Ingenting stör
allt som i forna dar
vid sommardoftens
röda ladugårdar.*

*De tankar för livet de små liven,
bilisten för färden till musiken.*

Träkyrkan – Allegro

Berusade av fågelkvitter äcklade av bensinångor kommer de till träkyrkan invid Kerimäki. Med gråa svalbon som facit för ekologisk byggkonst trädde in i gult och vitt och silvergrått i stillhet med röster från fjärran.

Det runda svalboet tolv centimeter i diameter. Kyrkan i trä i himmelska mått, med bänkar för tretusen, för femtusen ståplatserna medräknade, i en liten by vid ryska gränsen – alla skall finna sin plats i den största träkyrkan i kristenheten.

Kyrkan ritad av A. F. Granstedt står färdig 1847 efter tre års arbete. Männena i församlingen mellan femton och sexti mangrant på byggställningarna. En stor kub med tusensjuhundra meter bänk, pelare med trettiosju meter till korpetsen, läktare i två våningar, bindningssparrar, rundbågar, kupol, taklanternor.

Kerimäki kyrka

*ett mirakel
i timmermanskonst
i smidjekonst
i strävsamhet och tro.*

*Ekot av såg och hammare
vibrerar mellan stockarna,
mellan en längd om förtifem,
en bredd om förtitvå meter.*

*Sommarresan för de tu
förgylls
med kyrkobesök
av ändlösa mått.*

Röster över strängar – Larghetto

Mozarts glädje exploderar i Wien sommaren 1786 i sju sommarverk. ”För många toner, bästeMozart, förmånga toner”, deklarerar kejsaren sin visdom, efter urpremiär av Figaros bröllop första maj detta jubelår.

Finland norra Savolax i Lentuasalen i Kuhmohuset modern finsk träarkitektur i tonernas brus. Sommarresenärerna träder in i sällhet. Musiker från hela världen smälter samman i kammarmusikens lycksalighet.

Mozartkvartetter

*i dur i Ess, i F, i G, i D,
piano, viola, violin, klarinett.*

Regnmusik i hettan – Andante

*Vent nocturne av Kaija Saariaho,
Regenlied av Brahms,
Vattendroppar för violin och cello av Sibelius,
Regndroppspreludiet av Chopin,
Jeux d'eau av Ravel,
Fjorton sätt att beskriva regn av Eisler,
At the Rainbow av Cole Porter*

*Regnet tinar,
susar, brusar,
skänker, livar,
dränker, renar.*

*Droppe för droppe
fångas hjärtat
i glädje i tröst.*

Näktergalen har tystnat – Finale

Röster över sekler

*stiger mot himlen
sjunker till underjorden
allt är rytm
i stillhet.*

*Ett liv i toner
mellan
födelsen och döden.
Det skymmer i trädgården,
värmen har mjuknat,
näktergalen tystnat.*

Barbara Hoyer

Vinter

nypet i kinden
väcker mig
när jag hämtar tidningen

de snötyngda äppelträden
dignar av vinterträdgårdens fågelfötter

skaren håller

frostblommorna på rutan ger löften

April

ljuset kommer
grällt och oanmält

alltid lika plötsligt

jag gömmer trötta ögon bakom svarta glas

vill ännu svepa in mig i vinterns skugga

låta tiden rinna långsamt

Maj

nattens tystnad tonar bort
jorden tar sats

hoppet finns i doppingarnas friardans
bofinkarnas drillar
och i grönskan som omsluter allt

jag sitter kvar i husets skumrask
trött på tidens växlingar
vill vila än en stund

Sommarnatt

kvällen skymmer
ljusnatten tar vid

molnen stryker över vattnet
långt borta en gök
ett doftstråk av hägg

från fjärden skrånande vrål
låter som grisar i nöd
svarthakedoppingen uppvaktar sin hona

solen droppar strålar i havet
nattnordan smyger sig på

jag sitter i sängen klarvaken

Barbara Hoyer

Post festum

De har festat kvällen innan. Övernattat hos kompisar. Trångt hardet varit och de har sovit på golvet med jackorna över sig. Nu är de på väg hem. Tony kör bilen som vanligt och Marie sitter bredvid. Natten har varit stökig. I rummet bredvid har det varit slagsmål och först mot morgonnatten har det blivit tyst.

I baksätet rullar en flaska fram och tillbaka. Den rullar över till andra sidan och stöter ljudligt mot bilväggen varje gång Tony vänder på ratten. Det är den tomma cocisflaskan som Marie hade tänkt slänga redan föregående dag men glömt bort.

Hon har huvudvärk och antar att Tony också har. Hon vet att hon borde be honom stanna, det kryper i henne av irritation varje gång de svänger.

Med en skarp gir viker Tony av från vägen och stannar vid en soptunna.

– Släng ut den där jävla flaskan!

Marie ålar sig bakåt mellan framsätena och får fatt iden. Sätter sig upp och öppnar dörren bredvid sig. Med en smäll stöter hon dörren mot den buckliga soptunnan. Jag

borde ha vevat ner fönstret och slängt ut flaskan den vägen, tänker hon.

För helvete, är du idiot, eller vad är det, öppna fönstret! Fan va du är klumpig!

Hans ord kommer oväntat, får henne att fungera långsamt. Hon vevar ner fönstret och släpper ner flaskan. Till och med det krasande ljudet, när flaskan ramlar ner i tunnan tycks henne långsamt och överväldigande.

Tony trycker på gasen och med tjutande däck fortsätter de. Han kör i knyckiga svängar, alldeles för fort, kramar om ratten med båda händerna, tittar rakt framoch säger ingenting.

Orden har trängt in i Marie både via öronen och huden. Som ettermyror biter de henne i armarna.

Hon känner sig otymplig och avklädd men Tony märker ingenting. Han bara sitter och kör och tittar framåt. Aldrig har han låtit så vass i rösten, tänker Marie. Han ska rmed sin röst ett sår i henne och nu sitter hon och blöder.

Där sitter han, den Tony som hon inte velat se, den del som hon uteslutit ur deras relation. Hon minns sina aningar, då i början, men hon har inte brytt sig om dem. Här är hon, inte den tuffa, självsäkra, sådan som han vill se henne, utan en osäker, sårbar version.

Det börjar kännas trångt i framsätet. Här sitter de två verkliga människorna med allt vad de bär med sig och sedan två andra, illusioner, skapa de av dem själva.

– Det blev visst litet ansträngt!

Tony vänder sig mot henne och ler. Han ser ut som förut, ögonen är lika bruna som alltid, gropen i hakan finns kvar och även det knappt skönjbara ärrret ovanför överläppen.

– Det blev så...

Marie tystnar, hör sin egen röst som låter artig. Ljus och artig! Hon talar som en främling till honom.

Han sträcker ut handen och kupar den runt hennes nacke. Hon lutar sig bakåt och vill krypa in i den välkända känslan av trygghet och vällust. Minns hans läppar mot sin nacke, vill stanna kvar hos honom, vill inte lämna.

Hon vill stanna. Samtidigt väcker minnena av allt det gemensamma en sorg som tar ont.

Hon vet att det här inte kommer att hålla.

Ann-Marie Forsberg

Drastiska åtgärder *med förmildrande epilog*

Efter en utdragen, kall ochmycket snörik vinter komden efterlängtrade våren äntligen. Snödrivorna som ställvis uppvisat Himalaja-liknande formationer runt vårparkeringsplatssmälte förvånansvärt snabbt. Marken blev ställvis bar och det första gröna visade sig.

Småfåglarna hade under vintern utfodrats med diverse kilon av solrosfrön, jordnötter och havre. En ansenlig mängd skalrester och frön hade fallit till marken till glädje för koltrastarna, som hade vissa problem med att tillgodogöra sig dehela fröna ellernötterna. Också ekorrarna hade förnjött mumsat på godbitarna. De hoppade dagligen med avundsvärd akrobatik från terrassräcket till fågelbrädets tak och lyckades pillra ut frön. Även fröna påmarken var begärligt byte. Småfåglarna och ekorrarna åt mestadels i skift. Båda fick troligen vad de behövde.

Men så, o ve och fasa! När snön började smälta och stenvuren blev synlig, kunde vi konstatera att objudna gäster hittat markens schlaraffenland. Allt börjademedattminmanenmorgonutropade: ”En

råttor!” Efter en stund hade råttan en kamrat. Och nästa dag såg vi två råttor och fyra möss glatt äta av markens håvor.

Under de skyddande och värmande snövallarna hade långsvansarna grävt ett vitt förgrenat gångsystem. Naturligtvis hade de så gott som obemärkt kunnat roffa åt sig av de nedfallna fröna. Men det som för råttorna uppfattades som ett paradiset, var det nödvändigtvis inte för oss.

Nu gällde det att införskaffa fällor. I den lokala järnhandeln inköptes tre råttfällor och fyramusfällor av traditionell sort. På råttfällorna fastlimmades lakrits (efterett tips även god vän) och förmössen gällde osten. Alla fällor placerades ut på ställen som föreföll lämpliga.

Det förf löt någon dag. Så fastnade en stor och tjock råtta i en av fällorna. Den föreföll något större än de råttor vi tidigare sett och grannen påstod, att råttorna låter en nykomling testa rutten, för att se om fara föreligger. I en lakritsfälla fick dennaråttamöta sitthårda öde. Kanske vardet en rutinerad nykomling som offrades.

Mössen däremot brydde sig inte om osten i fällorna. Troligen lyckades grannens katt fånga någon mus, för smågnagarna minskade i antal. Inte tillräckligt snabbt ändå, tyckte min man, som lyckades pricka en mus med luftpistolen. Råttorna var försiktiga och hann gömma sig i tid före skottet brann av. De var också så stora att katten knappast vågat sig på dem.

En morgon hade en av råttfällorna försvunnit. (Den hittades senare bakom garaget. Vi visste intedå, att råttan faktiskt kan fara iväg med fällan. Den måste alltså bindas fast i någonting.) Trots att råttskaran definitivt minskat med ett praktexemplar, hade antalet råttor inte minskat. Det hade kommit en råtta till. Eller flera. De såg alla ganska lika ut.

Under några dagar kunde vi fränköksfönstret se hur råttorna snabbt kilade fram ur stenvurens håligheter, tog sig framrunt den stora stenen och hur de systematiskt undvek fällorna. Nu gällde det att hitta på någonting nytt.

Nästa steg blev det konsultation på nätet. Där fanns goda råd och en reklam på en ny typ av fälla, en slags giljotin. Två fällor inköptes. Maten placerades på en platta som vid beröring skulle nedfälla vassa taggar. Grymt, men effektivt, trodde vi. Nu provade vi med ost som lockbete. Inget resultat. Därefter beslöt vi att försöka locka råttorna med en förförlisk doft. Råttgift i krämform gömdes in i giljotinlådan för att vara utom räckhåll för andra djur. Inte heller vaniljdoften från krämen hade den utlovade verkan på bytet. Giljotinfällorna med giftkrämen kördes till Sorti-stationen.

Alltså måste fröna och skalen bort! Det var en hel del skalrester som med skottkärria flyttades till andra sidan av huset och utströddes som tilläggsjord i hallonlandet. Men, men..., både fåglar, ekorrar och råttor hittade det nya

utbredningsområdet. Snart kunde vi konstatera att råttorna grävt gångar till den gamla vattentunnan och tänkte bosätta sig där, bottenlös som den var men med ett täckande lock. Med spaden i högsta hugg försökte min man demolera gångarna och samtidigt ta livet av råttorna, men utan att lyckas.

Efter ny konsultation med grannen, som också plågats av råttinvasionen, införskaffades en råttfälla i lådform som hade in- och utgång, kunde fyllas med giftiga f lingor och var låsbar. Den gamla tunnan togs bort, likaså transporterades kvisthögar på släpvagn till avfallsstationen och råttlådan placerades vid hagtornshäcken.

Så väntade vi igen några dagar. Efter att vi satt ut lådan med råttgift såg vi en enda slö råtta och den sökte sig in i sin gång. Efter det har vi inte sett till några långsvansar. Tack och lov! Jag undrar faktiskt om Noa hade ett par råttor med sig i arken. Dem kunde han hellre ha fått glömma på land. Eller...?

Måste revidera mina ilskena uttalanden om råttor i allmänhet. Visst finns det berättigande för dem också. Jag kommer att tänka på berörande historier om fångar i isoleringscell som haft råttor som sina enda vänner och delat sin mat med dem. Eller människor som fäst sig vid råttor som keldjur och tycker de är de gulligaste djur som finns. Och kloka är de också! Medges! Råttor har varit till stor nytta för mänskligheten genom att delta i otaliga

beteendeundersökningar. För att inte tala om nyttan av råttor som testdjur i olika laboratorier. En uppgiftde tilldelats som nog kan diskuteras. Men någonting som var helt nytt för mig kunde jag läsa i en notis i landets största dagstidning: råttor kan skolas till att gå i koppel och nosa sig fram till landminor, vilka senare kan detoneras utan att varken djuret eller människor kommer till skada. Den med bild försedda texten gjorde starkt intryck på mig. I artikeln påstods också att råttor kan läras till att upptäcka tuberkulos. Här öppnar sig sannerligen hisnande vyer!

Men tyvärr, i trädgården i okontrollerbara mängder eller i visthusbodarna och källare förblir råttan en ovälkommen gäst! Trots allt är också jag skyldig råttorna lite tack. Det är delvis deras förtjänst att gammalt skräp kom bort och trädgården blev städad.

Agneta von Essen

Högervridning

Erika är en mogen äldre kvinna som är huvudperson i mina tre senaste böcker. Colleen heter den svarta stenskulpturen från Zimbabwe som står på Erikas fönsterbräde. De två kvinnorna samtalar dagligen om smått och stort i den föränderliga verkligheten.

En höstdagsmorgon slås Erika av häpnad. Då hon en dag öppnar sin äldre laptop, den som redan i många år tjänat henne rätt troget, ser skärmbilden helt främmande ut. Den nedladdade bilden, en alléstump med höstflammande lövvalv och en grånad gärdesgård, är bekant. Men uppmaningstangenterna, de som ska leda en in i de olika programmen är borta! Hela den nedersta raden av öppningsknappar har försvunnit. Ingenstans ser hon heller någon pil för att flytta bilden uppåt eller neråt. Det enda som återstår är dubbelraden med snabbikoner, men t.ex. till e-posten har hon aldrig gjort någon genväg.

Så hur hitta den nu?

Paniken är inte långt borta och tankar på datorsammanbrott, hårddiskkrasch, utplånade texter jagar genom huvudet. En stor och skön tröst är att Erikas egna

texter, skapade för att kanske publiceras någon gång, finns i den nya laptoppen.

Men hur ska man nu kunna stänga av datorn?

Hon gör som hon brukar då det krånglar till sig med informationstekniken. En avstickare till Colleen på fönsterbrädet har ofta lett till en lösning. Så också nu. Då hon förklarar läget yttrar Colleen de förlösande orden: Gå lugnt tillbaka till datorn och kolla in hela skärmen på nytt.

Och undret sker! Längst uppe i högra hörnet hittar hon uppmaningen ”Börja här!”. Fast den gamla datorn talar fortfarande bara finska, också efter högervridningen. När hon tryckt på denna sesamöppnadigtangent hittar hon ikonerna till internet och e-post och givetvis till slå av och slå på.

Men vem är det som rumsterat om på hennes datorskärm? Det känns så sjuttons jobbigt, ja verkligen kränkande, att det händer saker utan att man själv är aktiv, tänker Erika. En enda liten fördel med intrånget hittar hon dock.

Plötsligt visas inte bara klockslag utan även datum kontinuerligt på skärmen. Förutom måste man klicka fram datumet själv, på klockslaget så att säga. Men det retar ju lite att veckodagens namn skrivs ut på finska. I sin andra, nya laptop har Erika däremot svenska som operativspråk, vilket inte var möjligt då hon för länge sen köpte sin första. På den tiden, förnärmare tio år sedan, var datorn envist tvåspråkig: engelska/finska var

valalternativen. Men den nya laptoppen, som hon oftast använder för att skriva texter på, är synnerligen språkkunnig.

Häromdagen råkade Erika då hon skummade den stora finskspråkiga dagstidningen kamma in några nya tankar kring Facebook. ”Vi har också märkt att det att gilla i Facebook bara är klicktivism. Men om Facebook är lättaktivitet, vad är då ett besök i ett röstningsbås vart fjärde år?”

Det handlade om demokrati och om att ungdomar inte borde luras att rösta i den tron att de i och med det skulle bli aktiva utövare av demokrati. Det var i anslutning till valet av förtroendepersoner till kyrkans styrande organ. Erika har länge i sitt stilla sinne förargat sig över att man ombeds ”gilla” något som hoppar upp på skärmen i Facebook. Nu fick hon ett ord för det. Det är verkligen en dunlätt aktivitet att klicka på ”Gillar” efter någons inlägg, klicktivism i sanning! Men det ger ju trots allt den som skrivit en uppfattning om att någon läst och gillat alstret. En sorts vinkning med en liten nick på avstånd i en folkmassa. En pytteliten social aktivitet?

Mycket ondska mellan människor frodas också i de nya sociala medierna. Där kommer man inte långt med alternativen Gilla och Sluta gilla. För det är endast lätt aktivitet, ju. Däremot kunde kanske en aktivering av alternativet Kommentera kallas för en vägande aktivitet. Man svarar med ett eget ställningstagande till den aktuella

frågan genom att trycka på Kommentera. I rutan som då öppnas, försedd med ens eget foto från profilen, skriver man in sin kommentar.

Men att sedan skicka iväg sin kommentar var länge ett svårt problem för Erika. Det lyckades emellanåt – helt slumpmässigt tyckte hon. Det var först efter det att hon vänt sig till sin systerdottermed frågan ”Hur ska man sända sin kommentar när det inte finns något ställe där det står ’Sänd’ att trycka på?” som det klarnade. Man ska använda radbytartangenten, den med en pil neråt och vänsterut! Så flyger kommentaren ut i cyberrymden och slår i samma stund ner på mottagarens sida, med bild och allt.

Erika märker nu att hon har en hel del att få ur sig som hänger ihop med hennes kamp i den märkliga, oformliga och svårbegripbara datorvärlden. Colleen har inget annat val än att ta emot och vara bollplank – här kommer hennes jordnära och stabilt förnuftiga väsen väl till pass. En trognare och jämnare lyssnerska finns bara inte!

Överst i Erikas hög av sammandrabbningar med sina två laptoppar kommer nu kampen med att installera, eller börja använda, en mobil anslutning till internet. Det blir nämligen ganska dyrt med telefonlinjemodem både på holmen och i stan. Så Erika inhandlar en nätstickasom försäljaren säger att är lätt att ta i bruk. Det gick faktiskt ganska bra att få den att fungera, i den äldre laptoppen. Den kortfattade instruktionsboken vägledde henne.

Men det var helt omöjligt att få igång grejen i den nya bärbara. Erika slet sitt hår, tryckte på tangenter och började om från början, flera gånger och med några dagars mellanrum. De bekanta ikonerna dök mödolöst upp på skärmen då hon jobbade med den gamla datorn. Men de vägrade nu visa sig i den nya

datorn och de konstiga texter som fyllde skärmen gav ingen hjälp. Hon var nära att duka under i förtvivlan över sina misslyckanden. För tafatt, för långsam, för utanför och framförallt för gammal kände hon sig.

Men så, en mycket tidig morgon då hon vakna tutsövd och beslutat försöka en gång till, lyckades det! Erika kunde inte efteråt peka på vad det var som lossnat, hon bara fick fram den rätta bilden av nätstickan och kunde via den koppla in sig på nätet. Vilken härlig känsla!

Nåja, varför vill du skryta om det här för mej? Colleen kan inte hålla tyst. Och Erika tänker efter en stund. Det är väl nog så, att hon inte känner någon annan som hon skulle kunna prata med omsamt här. Ingen orkar höra på andras datorproblem, de har nog av sina egna duster med tekniken. Hon ville inte heller besvärade härliga vänner som tidigare ställt upp vid stora katastrofer med datorer och som med framgång löst upp trassel förr. Man vill liksom inte be om hjälp då man anar att det inte är omöjligt att klara av problemet själv. Det är förresten bra orätt av Colleen att kalla det för skryt, det som hon berättar. Erika är bara lättad över att hon nu kan

använda stickan för att gå ut på nätet i båda sina bärbara. Nu kan hon alltså avsluta kontraktet med telefonmodemet här i centrum. Men det på landet håller hon nog kvar en tid ännu, för det är inte så bra med täckningen för mobiltelefonen där ute i skärgården och det gäller säkert för nätstickans täckning också.

Förunderligt är också hur snabbt allt utvecklas i informationsteknikens snåriga värld. För bara tio år sedan var trådtelefonen allmän. Numera är det ytterst ovanligt att den är den enda kontakten till omvärlden för någon. Många säger att de har trådtelefonen kvar endast för att kunna ringa till sin mobiltelefon när den har gömt sig någonstans.

Snart märker de nog att det blir en rätt dyr sakletare och att man faktiskt kan leta med en lånad mobiltelefon också. Är den tappade mobilen avstängd eller nedtystad hjälper det ändå inte med trådtelefonledning.

En följd av att så många gett upp sin trådtelefon är att telefonkatalogen blivit tunn och slankig. Borta är de unga vuxnas namn, adresser och telefonnummer. Titlarna som man förr satte ut är också borta. Absurt nog ges papperskatalogen i sin nedbantade skepnad ut av två olika företag. Båda bärs hem – borta är hämtningen av de tjocka telefonböckerna från den affär som man fått en skriftlig anvisning att vända sig till. Den här dumheten med två konkurrerande, tunna telefonkataloger ska enligt rykten i omlopp vara åtgärdad från och med nu. Bra!

Men värre än den här utvecklingen är nog mobiltelefonernas uppskruvade förnyelsetakt. En gravt medelålders person som Erika blir förtvivlad! De nyaste modellerna ser inte kloka ut. De har försetts med n antal nya egenskaper som gör det möjligt att utföra n antal nya trick. Vad ska det tjäna till? Vem behöver de senaste mobilmonstren?

Hetsa inte upp dej nu, Erika. Tänk på hjärtflimret och varva ner lite. Erika plockar upp tråden igen efter att hon läst dagens tidningar. Nu lämnar hon telefonen och övergår till att fundera på e-posten.

Det verkar som om den skulle vara på väg att bli gammalmodig. Allt mer sällan är det via e-post som barn och barnbarn kan nås. Många öppnar inte sin e-post varje dag och i stället är det nu Facebook som gäller. Där kan man sitta och kasta omkring sig funderingar, egna och andras, där gillar man eller slutar gilla, där visar man eller ser på bilder, lyssnar på musik eller inspelat tal. Efter tio minuter på Facebook är Erika mer övertygad än någonsin: Det är inte något för henne. Splitter och skärvor av intryck öses över henne och tvingar henne ibland att rafsas ner något dumt som hon genast ångrar.

Andras bloggar och en egen blogg är sedan ytterligare en ny umgängesform. Ettervärre om man ser till det hoppiga kaos som varandet i vår tid verkar bestå av. Korta snärtiga kantiga blinkar med irriterande och hackiga ljud effekter, det strävar man till att producera. Bildbyten,

klipp, reflexartade rörelser i uppskruvat tempo bjuder tv-programmen också på. Varför vill man då ytterligare sitta vid sin dator och plocka framliknande upplevelser? Och varför kallas det för sociala media – det är ju sannerligen inte fråga om mänskliga kontakter när var och en klistrar fast sig vid sin egen datorruta?

Och så twitter, korta uppstötningar av så provokativt stoff som möjligt, är det idén? Eller finns där en djupare mening med detta sätt att kommunicera? Kanske just det begränsade antalet tecken är twittrandets raison d'être? Vilken är den i så fall?

Så märker Erika plötsligt att hon varit mycket negativ i sin utläggning om de moderna mojängerna som hon ändå använder nästan varje dag, åtminstone styckevis och delat.

Hon vill gärna avsluta sin monolog i ett lite gladare tonläge och kommer plötsligt ihåg en replik som hon gömt och bevarat i sitt hjärta, typ Maria.

”Allt går så mycket snabbare med dator – men det tar längre tid.”

Agneta von Essen

Ett brev på posten

För femtonår sedan flyttade vi från en krånglig adress i Esbo till uppväxtstaden Helsingfors. Kvar i det många gånger flyttade datorminnet ligger en nedskriven episod som härmed plockas fram och dammas av.

Det som skildras kan dateras med hjälp av en tidsangivelse i början:

Det är nu två år sedan vi beslöt att dra tillbaka till rötterna i huvudstaden och bosätta oss i Tölö för att bli stadsbor igen. Då vi lämnade Esbo gjorde vi ett avtal om eftersändning av post, det skulle vara i kraft under ett års tid. Men posten fortsätter att komma, eftersändningskuvertet är proppfullt med reklamer som adresserats till oss på den gamla adressen.

Direktreklamen har adresserats på ett intrikat och förbluffande sätt. Det tyder på ohöljd framfusighet parad med frustande energi och verkar vara resultatet av målmedvetet blädbrande i såväl virtuella som konkreta globala personregister. Detaljer som fosterland, hemort, bostadsadress saknas ofta, sällan dock alla på samma

gång. Ibland har siffror ersatts med frågetecken eller också har den felande detaljen i Ortsbestämningen blivit ett svepande "Europa", följt av ett tveksamt tillskjutet frågetecken.

Men genom idogt detektivarbete, slutledningsförmåga och rik fantasi lyckas posten placerad et angelägna personliga budskapet rätt och det dimper ner hos oss. Det är bara ibland jag undrar om vårt underliga namn och vår förra krångliga adress på sorteringsstället i grannstaden rutinmässigt leder till inkast i en låda med texten Svåra fall/Sista utvägen. Och den lådan töms med jämna mellanrum i uppsamlingskuvert som adresseras till oss i Tölö.

Det är kanske skäl att här påminnaden som eventuellt läser dessa rader att det handlar om en länge sedan svunnen tid. I dag löser man inga problem med postförsändelser på Itella. Tillbaka till avsändaren, om angiven, eller till pappersinsamlingen är alternativen. Fast en trevlig erfarenhet i nutid kunde jag berätta om. Det får bli till enannangång, tillbaka till början av nittioalet nu.

Ett fantastiskt erbjudande eftersändes hem till oss härförleden. En NY VÄRLDSBOK OM VÅR SLÄKT kunde bli vår för futtiga 59.50 amerikanska dollar med ett tillägg om 8.88 dollar för postning och behandling.

Med stor förundran lusläste vi det snyggt layoutade brevet, försett med ett avtryck av ett dramatiskt konstverk

föreställande lyckliga européer vid relingen på ett segelskepp (Mayf lower?) som stävar mot den amerikanska kusten.

SharonTaylor börjar med några hurtiga hälsningsfraser. Så berättar hon att hon har spännande nyheter. Efter ett världsomspännande och noggrant arbete med ett projekt rörande det förnämliga namnet kan nu Halbert's publicera den nya världsboken.

Under förlagets digra efterforskning på nätet bland över 170 miljoner individuella hushåll (17 världsdelar och stater nämns, dock inget nordiskt land) har man dragit slutsatsen att namnet är mycket sällsynt. Faktum är att färre än fem personer på en miljon bär detta rara namn!

Förlaget säger sig ha lagt ner stor möda och tusentals med dollar på att lokalisera nästan varje hushåll med namnet, världen runt. Så nu kan vi bli lyckliga ägare till den internationella uppslagsboken, där också vi finns listade.

Men uppslagsboken innehåller ytterligare informativa sektioner där intressanta ting behandlas: Hur våra förfäder immigrerade till USA och varför de lämnade sin europeiska födelseort.

Viktiga och aldrig tidigare publicerade fakta om släkten och om var den bor idag.

Heraldikens roll under medeltiden och uppkomsten av släktvapen med gamla symboler och deras betydelse.

Hur vi kan spåra vårt arv från USA tillbaka till

hemlandet med hjälp av uppslagsboken och få veta ännu mer om vårt ursprung.

Tänk vilken lycka som ligger inom räckhåll. Förundrat studerar vi det bilagda färgfotot av en lycklig familj som bläddrar i sin egen världsbook. Vi läser förläggarens försäkran om att varje bok är unik och garanterat virtuellt handarbete mm. Vi får en hurtig ryggpuff med uppmaningen att agera snabbt genom att posta en check eller en betalningsorder till vårt betalkort (kontonumret bör anges) och vår tillfredsställelse garanteras. Avslutningsvis ett lugnande ”Ni riskerar ingenting!”

Varför vi inte redan bläddrar i detta fantastiska verk? Jo, erbjudandet är adresserat till Dear Mr Von och verket bär titeln The New World Book of Vons.

Jag antar att försäljningsbrevet rörande The New World Book of Afs, Des och Vans har gett god avkastning och att det nu är den utsökt sällsynta Vonsläktens tur.

Agneta von Essen

Funderingar om översätter

Nej, det är inte ett stavfel i rubriken – det handlar inte om översitteri fast man väl kunde ägna också det fenomenet en tanke nån gång. Men nu är det i stället frågan om en översättardotters funderingar kring hur det kan gå åt pipan vid en översättning av en text från finska till svenska.

Då min mor blev krigsänka med tre småbarn innan hon fyllt trettio, var det som översättare hon livnärde sig. Det var sakprosa, artiklar från de mest skilda områden man kan tänka sig, som hon kämpade med långt in på nätterna. Vi barn växte upp med det av en tjock filtbit ned dämpade knattret från den klumpiga Remingtonmaskinen som ljuddraperi. Med jämna mellanrum klingade radbytaren och valsarna rullade papper in och ut med sitt särskilda ljud.

Varför kommer den biten av barndomen för mig nu, när det har gått mer än hundra år sen min mor föddes och över fyrtio år sen hon dog? Jo, just den minneslänken väcktes till liv ur sin nedsövda bortglömdhet av en insändare i lokaltidningen Östra Nyland.

ÖN är sedan många år en del av sommarmånaderna

på Norrkullalandet i Sibbo skärgård. Tidningsläsarritualerna blir här ute i skärgården så väldigt mycket mer än i huvudstaden. Det ska paddlas eller ros eller skogsvandras till Allmänna bryggan där en bastant postlåda, numera inne i ett litet regn- och vindskydd av trä, sex dagar i veckan fylls på av postiljonen. Han är motorbåtsburen då vattnet är fritt men kör snöscooter när isen lagt sig. Han är fast bosatt på en annan stor holme i närheten. Hans lätt igenkännliga fartyg sveper på sommaren förbi inom synhåll vid tiotiden och då är det bara att ge sig iväg till postlådan.

En tisdag i slutet av juni ingår ett annorlunda inlägg på debattsidan i ÖN. Där brukar vanligen några språksamma medborgare från trakten skriva av sig om lokala tillbud, ibland ilsket men någon gång uppmuntrande eller till och med vänligt. Den här gången avviker insändaren på ett synligt sätt från tidningens debattsidenormer.

I en inledningstext med rubriken *Bra att jag kan finska* förklarar insändaren att hon fått det bifogade meddelandet i sin postlåda. Så serveras hela den tvåspråkiga skrivelsen från byggmästaren i Lovisa:

ILMOITUS

Felixintiellä tehdään katukorjausta alkaa 11 heinäkuuta ja jatkuu elokuun puolelle 2011. Kesto 3–4 vko.

Asukkaiden käytössä on puoli katua korjauksen aikana. Joudutaan tekemään kallion louhintatöitä.

*Perustusten tarkastus tehdään maanantaina 27.6.2011
klo 13:00–, ennen heinäkuun räjäytystöiden
aloittamista.*

För en tvåspråkig huvudstadsbo är texten ganska begriplig, i synnerhet om man infogar ett joka före alkaa i första satsen. Den omotiverade stora bokstaven i veckodagen kan man leva med. Så vad har fått insändaren att gripa till pennan?

Jo, det är den enligt stadens språkpolitik samtidigt bifogade översättningen till svenska av skrivelsen. Läs själv och begrunda!

MEDDELANDE

På Felixvägen en gata i reparation börjar 11 juli och augusti kommer att fortsätta sidan av 2011.

Varaktighet 3 till 4 veckor.

Invånarna i en halv-street under reparation.

Du måste göra en rock-skärande bearbetning.

Grunderna för en inspektion görs på måndag, 27.06.2011 kl 13.00–, före juli börjar sprängningsarbete.

Lovisa stad / Loviisan kaupunki,
byggmästare/rakennusmestari

Av barmhärtighetsskäl mörklägger jag namnet och telefonnumret till skrivelsens avsändare.

Redan vid läsningen den där tisdagsmorgonen väckte

översättningen jubel. Också den läsare som skickat pappret till tidningens redaktion hade undrat om staden använt Google eller någon annan översättningstjänst på internet för att få den svenskspråkiga versionen.

Resultatet är obegripligheter upphängda i satsliknande konstruktioner – rena rama rappakaljan! Särskilt två ordmissfoster gör intryck.

Invånarna skadväljas i en halv-street är det ena av dem. Det är nu man börjar ana att Google är inkopplad. Typiskt för robotöversättning är att ord föreslås som består av mekaniskt hopkopplade delar av betydelsebärande uttryck, från olika språk och helt utan urskillning.

Men priset tas nog av den följande meningslösa meningen: Du måste göra en rock-skärande bearbetning. Det är nu man verkligen kan vara glad över att man kan finska! Annars kunde man kanske tro att stadens byggmästare skickat ett brev om att alla invånare på Felixvägen ska trängas ihop på halva gatan och att de därför måste skära ner sina rockar så att de ska frigöra utrymme.

Döm om min häpnad då Radio Vega rappt rapporterade om översättningsgradorna och strax efteråt kunde man läsa om detta i HBL! Man känner sig väldigt ”mitt i smeten” då sådant inträffar, alltså att man själv fått syn på något som därefter plockas upp i offentligheten.

Mina tankar går till min mor– översättaren som inte studerat översättning utan litteratur, historia, nordiska

och romanska språk. Översättaren som kämpade med de mest aparta och komplicerade saktexter utan andra hjälpmedel än en växande allmänbildning, ordböcker och uppslagsverk, hon skulle aldrig någonsin ha anförtrott en översättning åt ett själlöst datorstyrt program.

Efter den här blamagen har Lovisa stad utfärdat förbud mot användning av datorprogram för att översätta stadens skrivelser till invånarna.

Hatten av för Marina X-X som skickade in grodorna till ÖN! Hon kallar sig ”invånare i halv-street”.

Kristina Nikander-Edgren

Hertiginnan av Hagnäs

Nagellacket har jag lagat igen. Den där Kirsti hade inte läsglasögonen med sig när hon skulle lappa och reparera lacket senast. Lacket rann ju på nagelbanden och hon fick försiktigt ta bort det med en nagelfil. Till all lycka var det det gammalrosa och inget av de mörkröda. Dem skulle hon inte klara av att använda. Åtminstone inte utan läsglasögon. Jag förvarar alla nagellacksfaskor i kylskåpsdörren. De står i var sitt håll för hönsägg. Alla färger syns direkt och jag har bara att välja. Till all lycka är naglarna ännu i gott skick. De är starka, välformade och välskötta.

Noggrant väljer jag ringar och armband så att de matchar färgerna på kläder och nagellack. Halsbanden och kedjorna är ju för det mesta guld, men andra har jag också. Mina händer var så vackra. Långa smala fingrar. Nu är de ju deformerade av reumatismen. Det var mammas fel för hon hade mig att sitta och läsa läxorna vid ett dragigt fönster i Karelen, nära Viborg. När jag klagade över värk i fingrar och händer slapp jag skölja byken i ån. Vattnet var ju iskallt.

Byken sköljde sen någon annan. Jag tycker annars också att grovgörat hörandra till. Med de här händerna kan jag inte göra så mycket. Får inte grepp om någonting. Det är som om händerna skulle stelna eller dö. Ringarna får jag ännu på, ganska bra, på vissa fingrar.

Jag går aldrig ut utan make up, puder, ögonskugga, rouge, läppstift. Litet svårt har det blivit med ögonbrynspennan. Händerna har blivit så ostadiga att Kirsti har fått måla ögonbrynen på sistone. Håret har jag alltid permanentat och snyggt.

Jag tar ännu en skvätt rödvin. De krokiga händerna skakar, så att jag inte ids använda mina dyrbara kristallglas. En kaffemugg med handtag är lättare att få grepp om än vingliga vinglas. Cigaretter finns ännu i det höga köksskåpet, fast Voitto tog med sig ett par askar senast han var här.

Kirsti hjälpte mig bara knappa två timmar i dag. Undrar vad det ska betyda. Hon är kanske inte helt pålitlig. Hon sa att hon har ett möte på stan. Eller har hon kanske någon karl? Borde jag bli otålig med henne? Det är därför jag är hemma nu redan. Och klockan är inte ens fyra ännu. Helst skulle jag ju njuta av mitt glas rödvin i lugn och ro på kvarterskrogen. Den är mitt vardagsrum. Jag känner alla. Och de känner mig. Krogägaren är alltid vänlig, jag tycker han är trevlig och snäll och jag är alltid extra vänlig gentemot honom. Andra gäster är ibland väldigt högljudda och tölpiga. Det är konstigt att inga kvinnor längre vet hur

verklig gammaldags elegans byggs upp och görs. Voittos sambo är ett fasansfullt exempel. Hur många gånger har jag inte sagt att hon borde satsa på sitt utseende. Hon bara inte kan. Kombinerar än det ena och änd et andra. Alltid fel. Hon borde ta efter mig. Men hon har inget öga för sånt. Min förstfödde son valde hon i alla fall. Voitto har inte ärvt min smak.

Vinet är slut igen. Jag tar ännu en mugg. Det finns ännu några enlitersbyttor i nedre skåpet under diskbänken. Jag tror att de är fulla. Snart måste någon hämta mera från Alko. Jag kedjeröker tydligen, eftersom Marlboro-asken nästan är tom. Det är höften som bromsar mig. Jag låg ju här i ett helt dygn på golvet i tamburen förrän Rauha kom. Hon hade ingen nyckel och jag hade hakat på säkerhetskedjan så hon fick gå till krogen, ringa efter servicekarln som släppte in ambulansmännen. Det tog evigheter. Operationen gjorde de så dåligt att jag har svårt att både gå och böja mig. Också snygga ben som jag hade. Jag gick alltid i eleganta högklackade skor, många par har jag ännu kvar i skåpet bredvid sovalkoven, fast nu kan jag ju inte använda dem längre, så sjuka är fötterna. Numera kan jag bara gå i Eccos mjuka flata skor och mina röda moon boots på vintern. Det var Rauha som köpte dem på Derby på Tavastvägen.

Och rak i ryggen gick jag alltid, alla sa att jag hade en värdig, stolt hållning. Voitto sa en gång att jag tror mig vara hertiginnan av Hagnäs och flinade. Att jag skulle vara

högfärdig och ouppriktig, sa han. Han påstår sig säga sanningar. Undrar hur han blivit så elak. Jag blir alltid arg och befäller honom att gå ut ur mitt hus. Före det röker han nog mina cigaretter och dricker mitt rödvin. Festivo brukar jag ha. Nu kommer han visserligen litet oftare. Han bröt högra handleden och den ska kontrolleras och bytas gips på varje vecka och när han sen är i stan tittar han in hos mig. Rödvin och cigaretter duger nog fast han ingenting kan göra med högra armen ingipsad.

Efter höftoperationen kom min ögonsten Sulo ganska ofta. Han skötte uppköpen och vi gick till krogen tillsammans. Han bodde här i närheten och stödde mig. Rollatorn står nere i trappan precis vid utgången. Men sedan hörde jag inget av honom på många dagar. Någon granne hade sen alarmerat polis och andra för det luktade i trappan. Ingen vet när han dog. Det var för två år sedan, i sommarhettan. Han hade legat där ganska länge, i en torkad blodpöl. Elaka tungor säger att han supit ihjäl sig och avlidit av blodstörtning från halsådrorna. Det tror jag inte. Han hade ju epilepsi också. Och sen något med ryggen.

Pasi, pojkarnas pappa, var elak och våldsam, alkoholist som han var. Sulo föddes precis efter att vi flyttat från Southampton i England tillbaka till Finland. Vi skiljdes när Sulo var bara några år gammal. Pasi gifte om sig med en annan kvinna, men till all lycka dog han sen. Det var säkert alkoholrelaterat. Jag tror att hon, den nya,

var svartsjuk på mina pojkar, de fick inga barn tillsammans, Pasi och hon. Det var nog hon som rev sönder och slängde alla fotografier av pojkarna. Pasi gjorde det säkert inte. Han tyckte ju om sina söner. Hon svarar inte i telefonen när jag ringer. Folk är så dåligt uppfostrade nuförtiden. De fattar inte hur de borde uppföra sig.

Jag tar mig ännu en mugg rödvin. Det smakar och det lugnar, lättar spänningen och bedövar ilskan som alla människor förorsakar. Öppnar en ny ask Marlboro. Kaffeburken av plåt som jag tömmerfimparna i från askkoppen, så att det inte börjar lukta i köket, är nästan full. Någon borde tömma den. Och mera vin måste köpas.

Min andra man, Anssi, var en ängel. Han avgudade mig och gjorde allt för mig. Jag behövde inte göra någonting alls i hushållet. Efter jobbet på banken på Porthansgatan gick jag ofta med flickorna på en drink. En del av de mär aktiva pensionärer och då har de ju inte tid. Andra har dött eller flyttat bort. Ingen hör just av sig längre. Någon ringer ibland och lovar komma och hälsa på, men så inhiberar de mötet i sista minuten. Leena som bori S:t Michel kommer ibland till Helsingfors för att hälsa på släktingar och då kommer hon sen på en drink till kvarterskrogen och hjälper mig hem efteråt. Med min dåliga rygg och höft kan jag ju inte gå någonstans på egen hand. Det är som förgjort med folk. Världen har blivit så grym.

Anssi ringde alltid klockan fem eller sex när han hade

satt på potatisen och bad mig komma hem. Anssi hade en disponentfirma och efter att jag pensionerades från banken skötte jag telefonen och svarade då invånarna i alla dessa eländiga hyreshus gnällde om vattenrör, söndriga fönster, sneda dörrar. Det var odrägligt och de hade förstås själva åstadkommit allt. Anssi och jag flyttade många gånger, från mindre till större, från större till mindre, från sämre stadsdelar till bättre och tvärtom, bort från odrägliga grannar till ännu värre. Jag var tvungen att sälja vackra möbler och prylar, men har nog alla kristallglas och vaser och skålar kvar, i ett låst vitrinskåp i vardagsrummet. Kirsti får ibland tvätta kristallkärnen medan jag sitter på kvarterskrogen. Jag har räknat glaset efteråt och hon tycks inte ha slagit sönder något. Men hon har ett par gånger glömt nyckeln i vitrinskåpets lås. Då har jag varit tvungen att ringa till henne, till och med sent på kvällen, och säga till att hon aldrig får göra om det. Jag är nämligen rädd för zigenare. De kan ju komma när som helst och stjäla allt.

En gång var det nära att gå riktigt illa. Jag hann knappt komma in i tamburen och Rauha klarade inte av att stänga dörren efter sig tillräckligt snabbt. Också stod hon där. I mitt kök. Zigenarkvinnan. Och ville ha vatten. För att ta sin medicin. Jag sa att jag inte ger någonting, varken vatten eller annat. Sen dess har jag plånboken under dynorna jag sitter på i korgstolen i köket, för säkerhets skull.

Kristallkronorna är jag rädd om. Senast när städerskan från staden var här, fick Kirsti lov att hjälpa till. Jag lät dem inte använda den höga stegen. I synnerhet Kirsti skulle säkert ha slagit sönder delar av kristallkronorna i vardagsrummet och tamburen. Kirsti är ju annars också litet klumpig av sig. Fast visst klättrar hon ju längs väggarna för att nå de höga övre skåpen ibland, till exempel när hon skulle söka en svart handväska som jag satt alla viktiga nycklar i. Hon hittade åtta eller nio svarta handväskor, ingen av dem var den rätta. Följande morgon hittade jag nycklarna i sidofickan med blytlås i min nya röda handväska som jag använt hela sommaren. Iddes inte ringa till henne om det.

Anssi var världens bästa man. Han dog för tio år sedan. Sen dess har jag alltid haft mer eller mindre hjälp av mer eller mindre elaka och korkade personer. De har alla försvunnit, en efter en. De vill alla ha betalt för de några futtiga timmar som de hjälper mig. Och jag tycker att de inte är värda en enda cent. Vårt har mänskornas hjälpsamhet tagit vägen? Visst ska man ju ställa upp för sina medmänniskor. Är städerskan på semester skickar de unga jäntor som inte är noggranna med någonting. En gömde till exempel min grötkastrull under en plastskål i torkskåpet så att jag inte hittade den. Kort som Kirsti är så såg hon den nedifrån när hon diskade. Tur att den inte var stulen. Undra på att jag blivit astmatisk också, inhalatorn hjälper knappt. Det är så svårt att andas. Det är som om

luften liksom inte skulle räcka till för både mig och andra.

Klarar inte av de åtta trappstegen till ytterdörren utan att vara livrädd för att falla och sen bli liggande hjälplös någonstans. Rauha kom hit i många års tid. När hon åkte på en två veckors semester med sin Masa som hon bott tillsammans med för länge sen, bad jag Kirsti att komma och hjälpa mig. Hon lovade komma. Efter sin semester ringde Rauha och då sa jag till henne att jag nu har en bättre hjälpreda och att jag aldrig mera vill se Rauha, så många gånger som hon förargat mig och gjort mig ledsen.

Rauha gnällde aldrig över mina uppköpslistor. Jag vill varje dag ha två eller tre skivor gravad lax – utan skinn – från Marja Nätti i Hagnäs hall, ett litet wienerbröd från bageriet intill, cigaretter, eftermiddagstidningen och sen förstås någon färdig mat från Sokos S-market, exempelvis två köttbullar i gräddsås och en sked potatismos. Och en gång i veckan vill jag ha rödvin från Alko, inte i flaskor utan i en liters pappförpackningar. De är lättare att hantera och bli av med. Kirsti är väl lite lat för hon tycker att jag borde ha något fjantigt lager med mat hemma. Själv påstod hon sig gå bara en gång i veckan på matuppköp. Hon föreslog till och med frysta wienerbröd som jag sen kunde tina i mikrovågsugnen. Jag sa ifrån direkt. Sånt börjar jag absolut inte med. Jag vill ha färska wienerbröd och inte vet jag ju i förväg vad jag vill äta följande dag.

Äsch, nu spillde jag vin på mina vita sommarbyxor. Får lov att lägga dem i blöt. Kirsti får tvätta dem imorgon. Jag

kan ju inte göra det för mina naglar kan ta skada. Och dessutom måste hon sätta på tvättmaskinen. Den har jag inte använt överhuvudtaget. Det var Anssi som skötte byken och efter det Rauha och de andra. Badrummet är fullt med byk för städflickan från staden bytte lakanen i går. Hon dammsög, torkade golven och diskade, men hon hann inte sätta på tvättmaskinen. Hon skulle ännu till någon annan. Kirsti klättrar som en ekorre längs med badrumsväggarna när hon ska hänga upp byken på tork. Tvättstrecket är ju fastsatt högt uppe under taket. Jag vill inte att hon ställer upp torkställningen, den tar så mycket plats att jag inte kan röra mig i vardagsrummet. Rauha var mera bestämd med det här, för hon ställde alltid upp torkställningen i vardagsrummet. Men jag vill inte ha torkande lakan i synfältet hela tiden. Ändå kunde Kirsti släta ut lakanen litet bättre. Min hud är så känslig.

Det är som för gjort att just jag ska drabbas av en så dålig rygg och så dåliga ben att jag inte kan gå någonstans på egen hand. Jag går framåtlutad, nästan dubbelvikt. Så rakryggad som jag ändå var. Jag skulle inte klara mig utan de stöd och handtag som Sulo skruvade fast här i bostaden för flera år sedan. Jag börjar se ödmjuk ut och är tvungen att se upp till folk, hur små de än är. Jag som ändå är av en helt annan sort.

Min ryggrad vrider sig åt sidorna, vid skulderbladen till höger, vid höften till vänster. Den kränger som en båt

och har satt allt i obalans. Det är skolios. Inget slut på eländet är att skönja och puckeln på högra sidan blir bara större hela tiden. Utan de här problemen med rygg och ben skulle jag ha flax som ingen annan. Inte för att jag skulle ta vem som helst. Klass och stil ska det vara. Och välbärgad ska han också vara. Jag ser sånt genast. Jag ser också genast om en man och en kvinna har något på gång, på ett enda ord och på tonfallet hör jag om de flirtar. Jag känner genast på mig om en kvinna njuter av sin kropp och är sexuellt tillfredsställd. Det syns på allt, ansiktet, hållningen, allt. Det gör mig ilsken och avundsjuk.

När Kirsti lett hem mig en dag sa hon att hon skulle åka till landet till sin moster för en vecka. Jag sa att hon inte kan göra det. – Varför inte? – För min skull! Det är ju som om hon inte kände sig förpliktad att sköta om mig. Sen blev hon sjuk, bihåleinfektion sa hon, och kom inte på fyra dagar fast jag ringde varje morgon och sa att hon visst kan komma på eftermiddagen. Men nej. Hon kom inte. Jag ringde till Rauhaockså, men hon sa att hon inte vill komma till mig längre. Och jag som inte själv kan tömma nattkärlet, det är stort som en toa. Det fick jag från hälsostationen. Jag är rädd att jag stjälpert det och kisset rinner ut på mina äkta mattor. Femtedagen kom Kirsti sen äntligen snörvlande och hostande, så kanske hon faktiskt hade varit lite sjuk.

I går förde Kirsti mig med taxi till tandläkaren på Berghälls hälsostation. Det är ju inte långt borta, men

alltför långt borta för mig med rollatorn. Kirsti klarade inte av att vika ihop rollatorn, men den vänliga taxichauffören kunde. Tandläkaren drog ut en tand från vänster övre käk fast jag tyckte att han kunde ha lappat och plomberat den. Jag var alldeles yr av bedövningen. Kirsti förde mig genast till krogen, men jag drack bara juice. De sa att jag varken får röka eller dricka på två timmar, men ingen förbjuder mig att göra som jag vill. Under tiden jag var på krogen hämtade Kirsti några förnyade recept från hälsostationen, medicinerna från apoteket i Runda huset, gjorde uppköpen, plockade in allt i kylskåpet och hämtade mig sen.

I morgon vill de dra ut två tänder, men jag tänker låta dem dra ut bara en tand. Drar de ut två på en gång så svimmar jag. Hur tandlös ska jag bli?

Jag tar en mugg rödvin till. Det behöver jag. Dessutom måste jag skölja ned blodtryckstabletten.

Efter tandläkaren körde taxin mig genast till kvarterskrogen. Där drack jag mitt glas rödvin med två sugrör. Så förfärlig var bedövningen. De drog ut två tänder från högra nedre käken för de påstod att de var i så dåligt skick att man inte kunde göra något annat. Voitto var med mig på krogen. Han hade varit på Tölö sjukhus och hade sen väntat hos mig i köket, säkert tagit sig några muggar rödvin och rökt mina cigaretter.

När Kirsti skött allt jag gett henne i uppdrag kom hon till krogen och sa att hon inte tänker fortsätta att komma till

mig längre. Och det fast hon är arbetslös. Hon påstod att jag kommenderar och skriker. Jag sa att det är hon som skriker. Så täcktes hon ännu fråga Voitto om hon skrikit. Och den dumbommen sa att hon inte skrikit. Herregud så jag blev arg. Jag sa till Kirsti att jag skulle ha gillat henne, men hon påstod att hon inte tycker om att bli hunsad. Vilken oförsämdhet. Snål är hon också. Hon ville ha betalt. Jag sa att de par timmar hon hjälpte mig per dag inte var värda mycket. På måndagen var hon visserligen nog med mig nästan hela dan, men ändå. Jag blir så trött på folk som inte är hjälpsamma. Vad folk kan vara enfaldiga och otacksamma. Jag begriper det inte. Absolut inte. Det är otroligt. Kirsti gav Voitto en papperslapp med några telefonnummer och priser för hemvård från någon privat instans. Också täcktes hon säga att följande instans förmig är ett servicehem. Det går jag aldrig med på. Gud så arg jag blev. Voitto hjälpte mig hem efter att Kirsti gått. Sen sa jag att han kan gå.

Nu tar jag en mugg rödvin till. Kanske jag sen kan somna utan sömntablett. Jag är så besviken på världen.

Tidningsnotis 29.9.2011

En 84-årig kvinna har hittats död i sin bostad i Hagnäs. När och hur hon dött är oklart. Polisen undersöker fallet.

Iris Backlund

Grönt

Hon ska sitta framme.

Han säger det genast, hon fnissar men glider in i sätet bredvid honom. Sara och killen i läderrock sätter sig i baksätet.

Han startar lugnt och svänger in på den våta sandvägen. Han har en snygg profil. Är lite äldre än hon, just så mycket att han är intressant.

Det skymmer och åskmoln hänger lågt över rybsfälten. De gula blommorna stinker ännu när bilen åker in i skogen. Han söker musik på radion och hans armbåge rör sig tätt intill henne.

Ute vid stora vägen är fälten gröna, kanske av potatis. Fönstret immar när hon andas åt det hållet. Läderrocken knarrar svagt när killen i baksätet viskar något till Sara. Hon fnittrar.

– Är du inte rädd, frågar han vid ratten.

Hon vet inte vad han menar när killen i läderrock skrattar lågt.

– Du har inte hört vad man pratar, fortsätter han bredvid henne.

Hon rycker på axlarna. Han pillar vidaremed radion men något i honom går i otakt nu.

– En tjej påstår att vi har våldtagit henne.

Han kastar sneda blickar mot henne, letar efter rädsla. Hon höjer bara på ögonbrynen.

– Hon satt där som du sitter nu.

Sara och killen i baksätet fnissar och börjar suga på varandras ansikten. Han låter radion hängamellan kanalernamedanhan kör runt en gropi vägen. Hon ser inte handen förrän den ligger på hennes knä.

– Hon hittar på bara, säger han.

Böjer sina varma fingrar runthennesknäskål. Handen är torr och vet precis hur man rör vid en kvinna.

Hon kröker sina fingrar runt hans och lyfter över hans hand i hans eget knä.

– Nu får du nog tacka vackert för skjutsen, säger han.

Sara ringer någonstans med sin mobil och lutar sig fram mot honom vid ratten.

– Kan du köra via ABC-stationen? Ninni plockar upp oss där.

Hon visste inte om det här med Ninni, men det passar bra. Ninni är Saras storasyster.

Vid bensinmacken stiger killen i läderrock ur. För att hjälpa med hennes dörr, som är besvärlig att öppna. Så tror hon. Tills Sara kliver ut och stänger bakdörren. Sara och killen vinkar. Bilen kör i väg och hon sitter kvar härinne.

Hon trycker sig mot ryggstödet och vill be honom stanna. Men hon säger inget.

Han ska inte tro att hon är rädd.

Bilen luktar av alla sina ägare, några har rökt. Askkoppen står på glänt och den är tom. Han knackar på en av mätarna men hon vet inte vilken. Hennes linne klibbar mot ryggen.

De åker ned för backen in i skogen och det är nattens mörkaste stund. Hon ska öppna munnen men hon säger ingenting.

– Satan, säger han.

Han saktar in och stannarmed halva bilen på asfalten. Öppnar baddörren och gräver efter något bakom hennes rygg. Han räcker det över hennes axel och hans arm stryker mot hennes bara arm.

– Dit, över backen.

Det gör man med dejt som man inte gillar. Skickar ut dem på ett påhittat ärende och gasar iväg när de stiger ur. Fast hon är inte hans dejt. Han öppnar motorhuven, skruvar på något och svär.

– Har du en vattenflaska, frågar han.

Hon skakar på huvudet. Han kikar på henne förbi motorhuven.

– Nej.

Han pekar mot den lilla backen de just åkte över. Hon promenerar längs det vita kantstreck och öppnar plastfodralet som han gav henne. Varningstriangeln vill

inte hållas upprätt på asfaltens kant. Linnet känns kallt mot ryggen när hon promenerar tillbaka.

Han har lämnat motorhuven öppen, sitter på en sten och röker.

– Här finns väl inga hus?

Hon rycker på axlarna. Tänker inte berätta och kanske han redan vet. De är helt ensamma.

– Då får vi vänta tills bilen kallnar, säger han.

Hon väntar tills han tittar åt andra hållet. Låter handen glida över bilens sida, det är en lång bil med vingar baktill. När plåten tar slut smiter hon in i skogen.

Hon trampar på ett ris och han rycker till.

– Vad gör du?

Hon hukar sig och hastigt vänder han sig bort.

– Okej, ursäkta.

Det bränns i ansiktet men hon smyger vidare. Hon har varit här förut.

Ganska nära finns en gammal gårdsplan där bara stenfoten och en rosenbuske står kvar.

– Kommer du, ropar han.

Han väntar inte på något svar utan kommer klampande över alla ris. Hon reagerar inte förrän han är några meter ifrån. Hon drar i den närmaste granens grenar och släpper dem i hans ansikte.

– Fan.

Hon ålar sig mellan stammarna och håller om håret.

Han gnider sig ännu i ögonen men tränger sig efter henne.
Fastnar med kläderna och slår sig fram.

– Här finns alltså hus, säger han.

Hon fångar en svag fläkt, kanske rosendoft från det försvunna husets knut.

Öppningen i skogen måste vara nära. Då är det inte heller långt till skogsvägen som leder hem.

– Finns det, säger hon.

Det blir ljusare hela tiden. Något knäpper i skogen. De håller andan men det susar bara i trädtopparna. Han går förbi henne och då brakar det rakt framför.

– Björnen, säger hon fast hon tror det är något annat.

Hon vänder om och springer bort från alla hus. Han tvekar men följer efter.

Solen glimtar mellan träden och trummar på ögonlocken när hon försöker blunda.

– Björnen tar en om man springer, ropar han.

Ljuset äter upp skuggorna runt hennes fötter fortare än hon kan springa.

– Eller skriker. Någotdera, säger hon.

Bakom nästa trärad finns stora vägen med streck, vita och gula. Hon går inte dit utan tittar på honom. Han är inte mycket äldre än hon men ganska mycket räddare.

– Fast det inte var någon björn, säger hon.

De står i bredd och ser på när solen klättrar mot trädtopparna.

– Jag skämtade ju bara, säger han.

Solen tänder på mossan och den brinner grön.

Sarah Hemgård

Det gick som det gick då det var som det var

Sundes hörde till de vackraste gårdarna imin hemby. Gårdens läge i sin egen avskildhet gav tunet en prägel av vidd och rofylld beständighet. Bortom uthuslängorna, betesmarkerna och odlingarna bredde naturen ut sin skyddande närhet och nedanför gården porlade bäcken med havet som mål.

Här föddes Edit Emelia 22 februari 1891 som den sjätte dottern i familjen Silakka, senare Sund. Mamman Maria, född Bergendahl, dog 47 år gammal då Edit var nyss fyllda 6 år.

Äldsta dottern Selma blev då husmor på den ödesdrabbade gården och när hon gifte sig med änklungen Johan Samfrid Fredriksson, sålde fadern gården åt dem och satte sig på sytning. Selmas vuxna syskon sökte förvärvsarbete i staden, medan småsyskonen stannade kvar på gården som hemhjälp i den nya växande familjen.

Medan Edit växte upp hade hembyn fått enegen folkskola. Själv hade hon med syskonens hjälp läst sig genom förskolan hemmavid och kunde fortsätta de sista

terminerna i den vackra byskolan.

Den långa vägen kändes aldrig betungande för Edit. Med lätta steg vandrade hon ensam med sina tankar och sin iver att få läsa, lära sig och i minnet repetera. Efter sex terminer fick hon i sin hand skolans bästa avgångsbetyg genomtiderna. Detta lysande betyg tog jag vara på då Edits systers hem tömdes. Betyget är underskrivet av skolans föreståndare Joel Rundt och folkskoleinspektör J Äijälä. Efter avslutningen borde en så begåvad elev getts möjligheter till högre utbildning, men Edit saknade medel. Modersarvet ansågs hon redan ha fått ut under uppväxttiden. Flickor skolades inte på landsbygden, där viljan och begåvningen noterades föga. Duktig som hon var behövdes hennes hjälp på gårdsbruket, i all synnerhet som hon nu ansågs vuxen. Läsestunder gavs det ingen tid till och böcker fanns inte. Biblioteken hörde stadsborna till.

Den äldre systemen Elin följde inte de övriga syskonens väg, utan förverkligade målmedvetet sin dröm med hjälp av lån och sitt modersarv. Hon sökte sig till lärarinneseminariet i Ekenäs, senare i Helsingfors och fick tjänst i byns första småskola. Att undervisa var för henne ett kall och hon innehade tjänsten i 50 år. De första åren räckte den lilla lönen inte till för uppehälle och de studieskulder hon varit nödd att ta. Sommartid arbetade hon som tjänstehjon på gårdarna och vintertid tog hon emot syarbete. Ändå offrade hon sin första lön på en liten orgel

till sitt eget klassrum så att barnen kunde lärasig sjunga.

Snart började kraven hemma på Sundes kännas betungande för Edit. Hon måste själv förtjäna sitt uppehälle. Någon yrkesutbildning kom inte på fråga och den enda möjligheten var att söka sig till staden och bli piga åt herrskap. Edit var duktig i allt hon företog sig, något som de besuttna väl kunde utnyttja. Det gagnade hennes arbetsgivare, men inverkade inte på den knappa lönen. Eftersom hon var nödd att klä sig litet finare än hemmavid blev det inga besparingar kvar. Därför fick hon överge drömmen om att få utbilda sig till något. Hemmets skola: uthållighet, förnöjsamhet och träget arbete, blev en ledtråd för den nyktert tänkande Edit. Sällan gavs det tid till läsning och själv var hon för stolt för att be om det. Herrskapets bokhyllor vågade hon endast röra med dammvippa.

Edit kunde ibland träffa sina syskon eftersom några av dem arbetade i hemstaden. De hade haft fördelen att få resa till S:t Petersburg för att besöka sin moster som var bosatt där. Ett fotografi på mostern visar en förnäm dam i mogen ålder.

Efter något år flyttade Edit med sitt herrskap till Borgå. Det blev en främmande kultur och nya attityder. Hon var ensammare än någonsin. Edit var ung och vacker, så visst vankades det beundrare, men Edit stod på sig. Hon var piga och inte ämnad för förströelser. Men vem rör över sitt hjärta inför den man tror vara den rätta. Det blev

som det blir då den utvalda råkar vara något annat än den pålitliga bild han utstrålat.

Hur länge Edit stannade i Borgå vet jag inte. Jag antar att det gått flere år innan hon plötsligt oförberett kom tillbaka till hembyn och dåmed ett nyfött barn på armen. Hon vände sig till sin syster Elin, som var gift med min farfar. De bemötte henne tyvärr med fördömande ord på grund av skammen. Övergiven, hemlös och hjälplös slogs Edit helt ned av domen. Där stod hon, trött efter resan, prövningarna och förlossningen. Döden var den slutliga utvägen för henne i en situation där hennes värde som människa så skoningslöst mättes. Min farfar fick snabbt upp henne ur brunnen men barnet kunde inte räddas. Efter chocken kunde ingen rå på henne och hon fördes med våld i säkerhet. Hon hamnade nu i avstängdhet på sinnessjukavdelningen i Tavastehus kvinnofängelse. Ingen har berättat hur länge hon vårdades där, men efter allt detta var hennes personlighet skadad. Den glada, kloka och företagsamma Edit blev märkt som sockenhjon, utan möjlighet till egna val. Det ansågs att den som varit på sinnessjukhus är tokig och har man dessutom blivit dömd till fängelse är man för evigt stämplad av fördomarna i samhället.

Långt senare kom jag i kontakt med både Edit och hennes syster Hilda, som öppnade sitt hem för Edit. Hilda hade som änka flyttat med sina två barn till hembyn Rödsö. Hon hade köpt mark och låtit bygga en egen stuga

vid åstranden. Arvet efter mannens död blev den grund, som skulle ge ett hem och livets nödtröft. En ko och två får hade hon fått från svärgården och hon kunde leva ett någorlunda självständigt liv, om än i största sparsamhet. Där blev också Edit hemmastadd.

På grund av omständigheterna och den stämpel samhället gav, hade Edit ingen möjlighet att få självständigt förvärvsarbete. Tillfälliga arbeten, allt från utearbete till byktvätt, mest sådant som ingen annan ville göra, bjöds det på. Edit hade fått tillbaka sin forna duktighet och ansvarskänsla. Hennes hjälpsamhet kände inga gränser och för egen del hade hon inga förväntningar. Hon var frikostig och delade allt med systemns familj och hjälpte även till i hushållet med den lön hon kunde få. Det kunde dra ihop sig ibland om barnen önskade sig något som deras mor ansåg onödigt. Då kunde Edit komma till undsättning ursäktande sig med: ”Va änu de där att knussla för?” På farfars gården behövdes Edits hjälp allt som oftast, i synnerhet som farmor, förutom fåhus och hushåll hade sitt dagliga yrke att sköta. Efter vårterminens slut väntade utarbetet och fisket. Ibland stannade Edit som hemfolk på torpet då fisket höll oss ute till havs och i skata-stugan i veckor. Hon skötte även veckostädningen varje lördag. Lördagen var en vanlig arbetsdag för alla, men dagen förberedde sabbaten, så förmiddagen var fartfylld. Med ett glatt ”Hej o goda!” kom hon in, mattorna åkte ut och sedan

gick det undan rum för rum. Om jag var hemma höll jag mig ur vägen med mitt lördagsjobb. Vatten skulle bäras från ån till fähuset så det räckte över söndagen.

Blomster och Majros fick sin släng av brådskan då jag smågrälade över deras eviga drickande efter sitt snålände på vårvinterns saltfisk. En småsik per kossa hämtades dagligen från saltbodans fjälingar. Jag hade ingen brådska med denna enformiga syssla, som höll mig ur vägen under det att Edit städade. Gärna hade jag bjudit henne på kaffe, men här var det farfar som bestämde. Stugan var snart helgdagsfin och Edit hade många städningar på agendan, eller kanske syster Hilda hade kaffepannan i beredskap. De båda kunde umgås med varandra i all avspändhet då de gav sig tid. Bäst trivdes Edit då hon tog sig ledigt för ensamma vandringar i skog och kärrmarker i sin iver att hålla släkten med bär. I skogen fick hon rå över sin egen tid och hennes bärställen kunde föra henne långt från människoboningar och det dagliga slitet. Denna självvalda ensamhet blev ett behov för att däremellan orka med omgivningens krav och tyckanden. Visst oroades vi över hennes färder i de gränslösa skogarna, men förstod att inte lägga oss i hennes ensamma strövtåg i för oss helt okända ödemarker bortom hembyns hank och stör.

Mot mig var Edit alltid vänlig. Vet inte om det berodde på att även jag kommit till släkten som hemlös. Vi talade aldrig om det. Vi var båda noga om vår integritet och

värderade den och varandra. Edit hade sina syskon, som hon kunde umgås med. Det hade inte jag, men däremot en farmor som blev min fostermor den tid jag fick stanna där. Jag uppskattade henne och kunde anförtro henne nästan allt, men förstod att min tid på farfarsgården närmade sig sitt slut då min skolgång stod inför sista terminen. Till samskolan hade jag inget hopp om att ens försöka bli antagen.

Byn hade blivit viktig för mig, det var här mina föräldrar hade vaggats och här hade jag fått växa upp i en trygg miljö. Vuxen kände jag mig inte då upprottet stod för dörren, en dörr som aldrig stängdes helt. Ofta kom jag på besök, ibland från norr och senare från jordbruket i Åboland. Farfar dog vårvintern 1947 och efter det flyttade farmor till skolans lärarbostad. Inför pensioneringen lät hon bygga sig en egen stuga på syster Hildas mark nära henne. De tre syskonen blev som en familj och Edit var den som ständigt stod till tjänst. Snart flyttade hon in hos min farmor, där ett eget vindsrum stod till förfogande. Edit skötte henne och det hemmet livet ut.

Sina sista år ägnade farmor mycket åt mina barn som behövde övas i rättskrivning inför flyttningen från finsk folkskola till svenskt lyceum. De trivdes hos mommo, som hon kallats sedan jag fått familj. Edit passade upp barnen, något som de uppskattade i högsta grad, så ej att undra på att glädjen var stor inför var resa till Rödsö.

Stor var sorgen då dödsbudet kom att vår älskade

mommo gått bort. En tröst var, att höra hur stilla och vackert hon gått ur tiden. Det var helgdagsafton och Edit hade värmt badvatten i köket och där hjälpt henne med bad och klädbyte. Mommo ville få sin svarta klänning på och sedan bli hjälpt till gungstolen i finrummet. Där hade hon somnat in under helgmålsringningen som hördes i radion, medan Edit ställde kaffebrickan på bordet. Hon var så vacker där hon satt ren och fin och de vita lockarna nyss kammade, det vilade en sådan frid över hela hennes gestalt; ingen plåga, inga spår av smärta. Det tog en stund innan jag kunde fatta att livet f lytt, berättade Edit senare.

Edit blev nu ensam, något som hennes syskon och i synnerhet vår mommo, länge hade bekymrat sig för. Vem skall ta hand om henne när hon behöver hjälp? Den dagen kom efter något år. Så ensam var hon, att omgivningen inte genast reagerade på att hon inte syntes till. Det var en granne, som ansåg sig nödd att se efter om hon rest bort då hon inte varit efter mjölk varje kväll som hon brukade. Hon fann stugan låst och blommorna i fönstret vissnade. Grannen nöddes söka hjälp för att komma in, och där fann de Edit liggande i sin vindsammare. Eftersom hon låg i sin säng, trodde de att hon sov. Allt tydde på att hon varit svårt sjuk. Hur länge hon legat där utan hjälp och utan något att dricka vet man inte. Ensam och övergiven gick den goda och hjälpsamma Edit ur tiden. Ingen visste hur hon klarat sig genom bräckligheten och ålderdomen och sedan det ensamma slutet. Hjälpsamma händer skötte

begravningen och i följetåget deltog nästan hela byn. Självt fick jag höra om hennes bortgång långt senare.

Sarah Hemgård

In memoriam

Vandrar på stigen mellan murarna och ser rad efter rad av gravvårdar och texter med bekanta namn och olika årtal, mera och mindre tydliga. Småningom avtarden välkrattade gången och blir en skogsstig mellan mossiga gravstenar. Närmast muren mot järnvägen finner jag den grav jag söker. Graven är lika karg och bortglömd, som hennes vandring varit, vars stoft här fått ro och vila. För Edit hade skogen varit en tillflykt genom livet. En bättre viloplats hade hon knappast sökt sig om hon själv fått välja. Här hade skogen fått pryda hennes kulle med lingonris och björnmossa i ostörd frid. Där står jag med mina köpta blommor och tycker mig höra hennes kännpaka replik: ”Int ska man göra sig till för gravar!” Ja, vad trodde jag mig finna. Här skulle den florerade buketten ha sett malplacerad ut och vem skulle städa bort den sedan den vissnat. Nej, graven var just sådan som Edit ville ha den. Vad väntade jag mig? Satte mig på stenröset och fortsatte dialogen – ett försenat tack! På vägen mot porten lämnade jag min bukett vid vattentaget och redskapen, där må den prunka tills någon

tar hand om den. Runtom vilar nära och kära, men det var för Edits grav jag kom hit nu för att på min ålders höst blicka tillbaka. Oåterkalleligt kommer frågorna smygande. Varför blev det som det blev med den intelligenta bondflickans liv? Finland hade utvecklats till ett framstegsvänligt, civiliserat samhälle med jämlikheten manifesterad i kvinnornas rösträtt och rättighet att kandidera i riksdagsval. Vackert så, men ute i bygderna fortsatte allt enligt gammalt mönster. Döttrarnas framtid utanför hemmet var giftermål eller lågavlönad pigtjänst. Endast sönerna fick i mån av hemmens resurser och tillgångarmöjlighet till yrkesutbildning. Vad det blev av fästmannens karriär vet jag inte. Om Edit var ett hinder, så hade han köpt sig fri från alla förpliktelser till priset av en enkelbiljett förmoder och son till det avlägsna Österbotten. Den försmådda pigflickans stolthet var ett säkert alibi. Trots att han hade två liv på sitt samvete kunde han obehindrat skapa sin framtid.

Edit visste att hennes faderlösa barn inte skulle ha någon framtid i hennes hembygd, där moralen var av strängaste laget. Därför tog hon honom med sig i döden i sin hopplösa situation. Edits räddning blev hennes olycka eftersom barnet dog. Hennes personlighet och livs vilja hade fått dödsstöten. Den begåvade och frimodiga flickan fick en dom som berövade henne alla möjligheter att skapa sig en värdig framtid. Hon klarade sig, men visst hade man önskat henne ett gladare liv.

Själv ömkade hon sig aldrig, än mindre skyllde hon någon för sin olycka. I stället gjorde hon allt för att vara till nytta för andra. Jag hörde henne aldrig klaga över trötthet eller tidsbrist. Tyst skötte hon sina dagliga sysslor utan uppehåll för onödigt prat och skvaller.

Solveig Eriksson

Peruna, potäter

En hel värld på 180 kvadrat, en värld av dofter, skimmer och toner! Fylld av spänning går jag in genom portgången till mitt barndomsland. Nu är det bara en vanlig bakgård. Tyst, parkerade bilar, en tom torkställning och fem soptunnor. Usch va litet och futtigt allting är. Butikernas bakdörrar, där det tidigare härskade verbala saltomortaler, schackrande och leveranser är fastbultade; anonyma dataföretag och tvåpersoners revisionsfirmor har tagit över fastigheterna. Allt är dött. Borta är magin och mystiken. Borta är luktstråken, färgspektret och klangernas skärpa som fyllde trapphuset och gården i ett vanligt höghus i hörnet av Linnankoski- och Tölögatan, byggt just före kriget. Kriget som skulle möblera om i så många människors liv. Och död.

I skarven mellan 40- och 50-talet härskade de stora årskullarna. I huset, byggt i L-form med två trappor bodde ett 50-tal barnfamiljer.

I trapporna luktade det ärt- och kålsoppa, stekt strömming, damm, vått ylle, sopor, skurpulver, allt uppblandat med tant Du Jardins stickande parfym. Bak

stängda dörrar trängde ljuden av barnskratt, pianoklink, hundskall, lunghosta, älskog, spädbarnsgråt, gräl, radio, kastrullslammer och Hetekorn som drogs in och ut morgon och kväll. Till all tur fanns Leif i sjätte våningen, som med sina tonslingor på klarinetten barmhärtigt sänkte sin slöja över kakofonin. Via vattenledningen leddes dessutom suset som drevs till sitt crescendo på torsdagar, varmvattensdagen, då husets alla små och stora individer badade. Eftersom vattnet var ransonerat tvättade sig hela familjen turvis i samma spad som till slut blev sotsvart. Den som inte var hemma på torsdagen fick traska till den allmänna bastun, två kvarter upp på Tölögatan, med barska bastumadamer, spottkoppar och tvättsvampar gjorda av pappersremsor.

Man umgicks nära, också de vuxna, i tvättstugan, trappuppgången, butikerna, hemmen, på gården och till och med sommarnöjena. I trapporna sprang barnen ut och in hos varandra, ibland bara i förda pyjamas och tofflor, för att höra grannens mamma läsa godnattsagan. Min vän Pusi Leijneck från tredje våningen övernattade ibland hos oss och Alopaeus barn bjöds på middag när deras mamma, författarinnan, hade skaparperiod och var inlåst och oåtkomlig. Också lärarfamiljen Cederlöf, pappa Egil var min sånglärare, skickade upp sina tre ungar några våningar när de själva var på körövningar. Barnen gillade högljutt mammas kokkonst och hon tänkte säkert på mitt sångvitsord och utfodrade dem villigt.

Man lånade friskt av varandra, mjöl, kaffe, gaspoletter, fastän det i huset fanns butiker av alla slag. Men de stängde prick fem. Butiksrundan med mamma kunde ofta ta hela förmiddagen. Överallt träffade man bekanta och måste stanna och prata.

Köttbutiken med rökta korvar och ryssgurkor var bäst. Där fanns Rusila med penna bakom örat som talade svenska fast man inte alltid förstod det. Han var rolig. Mamma, ilsken från förra gången då hon fått för frusen potatis, frågade: ”Är potatisen söt idag?” ”Jaatå lilla fryn, tene så söt åkod,” svarade Rusila

glatt medan han gav oss varsin smakbit av Berlinerkorven. På järnkrokar hängde hela svinhuvuden blängande bak slemmiga ögonfransar. Blodf laskorna lyste rödai rader, levern och aladåben skakade i sina kärl. Allt varäckligt ljuvligt.

Eggande var också kolonialvaruhandelns dofröra av kryddor, te och inte minst kaffet, som länge var på kort. Bönorna i den elektriska kvarnen sögs som genom trolleri ner i glaskupan och blev till pulver. I paketen fanns samlarkort med bilmärken så vi barn hetsade husets mammor till ständiga kafferep. I mjölkbutiken stod smöret skulpterat i en gul pyramid i sin glasvitrin med träspatlarna som vakter i vattenbad bredvid. Dit skickades jag ibland ensam med en emaljrad mjölkkanne och en papperslapp på finska i handen. Som belöning fick jag köpa ett vattenhorn som kostade fyra mark.

I drogeriaffären rådde en oändlig väldoft av puder, lavendelkolor, pondskräm och Tosca 4990. Försäljerska med enorma pupiller (mamma sa att hon använde Bella Donna-droppar, fanns det ett vackrare ord?) och vippande lösögonfransar kom oftast hastande efter öppningsdags med pudeln Dina. Den låg under dagen i fönstret på en sidenkudde som prydnad. Ibland tiggde vi oss till en promenad runt kvarteret med Dina, som på vintern hade både kappa och små små skor. Och pappershandeln, skattkammaren, med de underbara skyltfönstren, speciellt till jul och påsk! Framför dem stod jag i timmar för att inte missa en enda liten detalj. Om och om igen räknade jag pengarna från den slaktade spargrisen för att se om de skulle räcka till en pappersdocka, ett ark änglaglansbilder eller en pikiliten guttaperckadocka som kunde bäddas ner i en tändsticksask.

Gården var husets hjärta. Och samtidigt våra dagars parktant, dagis, lekis, barnvakt, psykolog och allmän uppfostrare. Där sjöd och vimlade det av ungar.

Fru Lax, som ägde huset, hyrde helst ut till svenskspråkiga familjer. De få finska barn som lyttade in lärde sig svenska på nolltid. Tyvärr resulterade det i att många, såsom jag, inte kunde finska. Ännu minns jag skammen och skratten i butiken när jag bad om ”maalattu liha” och ”riivattu juusto”.

Med finska granngården pågick ett ständigt krig. I

asfalten mellan de två gårdarna fanns en rand som inte fick överskridas. Där stod vi på var sida om strecket, vevade med pekfingret i luften och skrek ”räkänokka”, räkänokka!” Det var mitt första finska ord men jag förstod inte vad det betydde.

Vår gård var, som alla innergårdarna i hela kvarteret, uppdelad i en asfaltdel, och tre stentrappsteg upp, en liten gräsrektangel och en sandgång som ledde till torkställningen. På vår gård stod dessutom mitt i gräsplätten en granitstaty av en björnmed årtalet 1938 ingraverat i sockeln. Ett järnstaket med vassa piggarskilde oss från granngården. Där fastnade finska Mallu i sina ljusröda buntunderbyxor. Vi hade jagat granngårds barnen som gjort en räd på vår gård och stulit sparkbräden och hopprep. Hon, den minsta, klarade inte av att skutta över staketet. Byxan fastnade i piggarna och hon blev hängande med huvudet neråt medan hon själv långsamt gled ut. Det var ett ohyggligt ögonblick när hennes bara stjärt och lilla springa blev synliga. Där hängde hon framför oss, en skock hämndlystna glin, totalt förnedrad. Skammen brände också i mig samtidigt som jag tyckte hjärtskärande synd om henne. Men hon var fiende och man fick inte visa sig blöt. Ingen av oss lyfte ett finger för att hindra Sakari, hennes bror, som till slut lyfte ner henne.

På nedre gårdshalvan vid butikernas bakdörrar stod

mjölkbutikens stänkor, lådor och brödplåtar. Också köttbutiken i huset använde gården som förvaringsrum för dunkar och trätunnor med varierande innehåll: lingon, ättiksgurkor och salt sill. Vi, hundarna och duvorna smakade på allt och måsarna dök skrikande i siltunnorna. Uppe på balkongerna stod husets fruar och piskade mattor. Mattdaskandet fick dammet att regner på sovande spädbarn i sina vagnar, lekande ungar, ryssgurkstunnorna och Alexandersbakelsernas ljusröda kakel.

På gården riggade kniv- och saxvässarna upp sina slipstenar som sjöng med ett skärande ljud. Ibland klapprade Sibbo-potatishandlarens hästfora in genom portgången och han skrek sitt ”peruna, potäter”, upp mot fönstren. Vi sprang in efter brödknallar åt hästen och fruar i papiljotter och morgonrockar firade ner sina papperskassar i snörhandtagen med en slant i bottnen.

Också benlösa farbror på kryckor, krigsinvaliden, som sjöng så klangfullt, Där björkarna susa, med ansiktet vänt uppmot himlen, kom regelbundet och blev vår vän. För honom öppnades de flesta fönster och slantar inpackade i tidningspapper singlar ner som konfetti. Vi samlade upp de små paketen åt honom.

Olika räkneramsor ekade från barnhoparna för nata- eller kurragömmalekar: Ene mene mink mank, Ole dole doff, Enten tenten teelikamenten och andra. Sångelekar som

Bro bro brella, med hundra verser, var också populära.

Till och med till hopprepets rytmiska daskande mot asfalten ljöd andfådda flickröster: Nalle karhu, nalle karhu, pyöri ympäri, nalle karhu, nalle karhu, nosta kätesi... Bara barbistenen av marmor fick raspa mot asfalten under sammanbiten tystnad.

Vi åkte sparkbräden med trähjul som slets av många syskon och till slut blev fyrkantiga. Som lite äldre lärde vi oss cykla på föräldrarnas cyklar, pojkarna ofta med båda fötterna under stången. Små papplappar fästes med en bykknipa vid cykelramen så att ekrarna gav ifrån sig ett motorliknande läte. Vi knattrade runt runt den lilla asfaltplätten i timmar.

Sopnedkastet var en fin plats för skattjakter och tävlingar av olika slag. En gick ut på att stå som sista man i soprummet. Vi såg fruarna gå ut på balkongen med sina sopor inpackade i Hufvudstadsbladet. När luckan öppnats uppe i femte våningen följde ett visslande ljud följt av ett smack när paketet landade och gick i bitar. Det gällde att kasta sig åt sidan just innan visslandet nått en speciell hög ton. En annan lek var att skjuta råttor med stritsa. Stritsorna laddades med viktabitar av elledning. När råttorna träffades skrek de nästan som en människa. De blodiga kadavren begrovs sen under högtidliga former på övre gården med kors och psalmsång.

Uppe på sandrutan sysslade pojkarna med näppisbilar som knäpptes fram längs krokiga sandvägar. Kulspel,

kronde och klande och skrubu, med enmarksslantar som klingade eggande, lockade hela kvarterets barn – också dem som ingen slant hade.

Där ordnades också fotbollsmatcher. Lakanen på torkställningen blev allt prickigare. Mellan dem rusade spelarna. Svordomarna osade i takt med tacklingarna och hejarklackarnas vrål.

Med ficklampor lekte vi krig i källargångarna. Det var flickorna mot pojkarna. Fast ofta var det alla mot gårdskarlen, herr Kekola, Nappikalsarit kallad (skarpa barnaögon hade noggrant registrerat vad fru Kekola hängde på torkstrecket). Han jagade oss rytande genom de mörka gångarna och vi retade honom med hund- och stinkbomber. Jag minns ännu skandalen när min bror Tom i panik stängt in Nappikalsarit i tvättstugan. Först efter flera timmar vågade Tom berätta och mamma stackaren måste gå och släppa ut honom. Hon vågade” inte återge det han sagt inför barnaöron”, men jag såg att hon det året smög in en stor sedel i gårdskarlsfamiljens julkuvert. Tom själv var mörkrädd ända upp i tonåren. Och efter den händelsen blev det slut med källarlekar. Men i takt med att lekar förbjöds hittade vi på nya.

På gården stod en hög vedstapel. Urden lirikade vi i smyg ut vedträn mitt i. Det blev en fin grotta. Den inredde vi med mattstumpar och fäste tidningspapper med häftstift

på sidorna för att hindra insyn. Vi smög in ljusstumpar och sprakastickor och satt sen vid tända ljus och gnistregn i grottan och sjöng: Tryggare kan ingen vara, medan vedstapeln knakande satte sig. Grottan höll men vi åkte fast när tidningspappret tog eld och stapeln började brinna.

När man från vedeldning småningom gick över till koks sportade vi med att se vem som vågade balansera på kokshögarna närmast hålet i portgången där kolen skyff lades ner. Vi hade en uppfattning om att koksen rann rakt in i stora värmepannan där elden alltid flammade. Det gnisslade upphetsande i kolbitarna när man klampade runt. Jonno vann! En dag försvann han gallskrikande ner i hålet med kolstybben vinande runt öronen. Vettskrämda satte vi andra igång att tjuta och Nappikalsarit kom rusande. En stund senare uppenbarade de sig, Jonno kolsvart men lycklig. Han var gårdens hjälte i veckor men berättade aldrig för någon vad som hänt i underjorden.

En annan frestelse var brandstegen som ledde upp till hustaket. Den började lockande, precis i ögonhöjd hos en sju-åttaåring. Vi började försynt med trapetsövningar på de lägsta stegpinnarna. Men ohjälpligt ledde det till en tävling om vem som vågade klättra högst. Vi snusade oss till att också det här var förbjudet så tävlingarna ordnades efter mörkrets inbrott. Det gjorde det inte lättare för klättrarna. Mina gummitossor gnisslade mot

järnpinnarna och andan stockade sig i halsen när jag klev upp i blindo. Och visste att det var ännu ruskigare att klättra ner igen. På vägen passerade jag upplysta fönster och kunde se in till grannarna: Roffe stavade sig igenom läseläxan med hög röst vid Illmans matbord, Rosi övade balett och piruettade genom Rosenbergs nersuttna vardagsrum som en grann fjärl, herr Björklund läste tidningen och grälade högljutt på sin fru om hukandet inför ryssen och fru Ahrenberg, vår sångerska, sjöng upp sig med vilda grimaser och pruttjud.

Också stegtävlingarna tog ett abrupt slut.

Fru Forsström i femte våningen, som till husets herrars stora nöje, alltid vädrade underkläderna medan hon klädde av sig, fann sig plötsligt stirrande rakt in i Hasses nuna, mindre än tvåmeter från hennes. Han blev paralyserad, kanske mindre av hennes skrik än den väldiga BH:n som viftade framför hans ansikte. Han fick andnöd, hans glasögon immade igen och han kom varken upp eller ner på stegen. Han måste räddas via balkongen av de vuxna och så var den leken slut.

På vintern var hela kvarterets övergårdar helgade en avancerad snöfästningsarkitektur med tillhörande snöbollskrig. Det var strategisk krigsföring av högsta rang. Spioner skickades ut, rövartåg gjordes och krigsfångar togs. De mindre barnen sattes i ammunitionskedjan. Med mera rutin än mamma rullade köttbullar i köket trillade vi

snöbollar: Vanliga lösa snöbollar, bollar med hundkacka, bollar med grus och isade bollar som badats i vatten. Anfallen leddes under vilda kamptjut. Näsbloden flödade, tårarna skvätte, fångarna fick stryk och snö introttad under kläderna innan han eller hon gråtande skickades tillbaka till det egna lägret.

Efter julen var det god tillgång på tomflaskor. Då byggde vi vindlande banor från drivorna med uppskottad snö och arrangerade flaskmästerskap. Jallu-flaskorna var de bästa, de gled med ett sprött raspande ner för isskårans krökar, guppar och tunnar. Invid venslitna barnbyxbakar på karton bitaroch från de brantaste drivorna byggdes kälkbackar med hoppstuds. Rattkälkarna hade järnmedar och blodpölarne nedanför gupparna bredde ut sig som solfjädrar i snön. Bredvid, mot räcktet till tvättstugan, löpte tio par slitna monokängor, som råttor i ett hjul, upp var sin egen lilla glansiskana.

När vårsolen började värma satt vi igen uppflugna på räcktet med nedrullade långstrumpor, ivrigt smaskande på veckogammalt Bazooka-tuggummi som Bobi Rosenberg fått i Amerika-paket. Trots att fruktsmaken för länge sen var urtuggad åstadkomd e smällande bubblor som lade sig över hela ansiktet. Förstoringsglasets gula öga spred sig på smalfilmen – var filmen inbäddad i tidningspapper utvecklades dessutom en enorm rökbomb – dammet virvlade, koltrasten drillade, mjölkbutikens nybakta franskbröd doftade på sina plåtar. Snart skulle mammorna

visa sig i fönstren och ropa in oss på torsdagsärtsoppa och plättar. Det började väsa i filmen ...

En febrig lyckokänsla pirrade i oss: Här, i vårt hus, på vår gård fick vi leva mitt i det stora äventyret.

Gerd-Peter Löcke

Hela bokhyllan i fickan

Jag sitter i metron och bläddrar i Minna Canths bok ”Lifsbilder från finska hem”. Strängt taget bläddrar jag inte alls. För det finns inga blad i min bok. Jag läser från en läsplatta. I min bokhylla i miniformat finns även ett flertal andra böcker på olika språk. Bland annat bibeln på svenska, tyska och engelska. Och alla mina egna texter förstås. Jag rör mig mycket i multikulturella kretsar och skriver på olika språk. Jag läser böcker på olika språk. Jag diskuterar med mina vänner på olika språk. Men få av mina vänner har tid att komma på besök och bekanta sig med en traditionell bokhylla. Och knappast skulle jag vara hemma om de knackade på dörren.

Därför packar jag en hel del böcker och skrifter in i min elektroniska läsenhet. Den har ett behagligt format. Den ser nästan ut som en vanlig bok. Och den ligger i handen nästan som en bok. Den är bara tunnare. Och har mindre vikt.

Här sitter jag alltså i metron och stirrar på en liten svart-

vit skärm (7 tum). Jag undrar hur fattigt Finland har kunnat vara i tiderna. Många hade knappast möjlighet till en ordentlig måltid under dagens lopp. Att äga en bok var otänkbart för dem. Och jag har över 50 i min lilla låda. Teckensnitten på lådans skärm efterliknar tryckt text på papper. Jag upplever den som behaglig, i synnerhet då jag läser länge. Tack vare tekniken med e-ink behöver skärmen inte ström för att visa en sida. Ström drar den bara när jag byter sida. Jag byter till mindre teckensnitt för att kunna se mer text på skärmen. Det är ljusst i metron och texten syns bra.

Metron anländer till järnvägsstationen. Jag trycker på strömavbrytaren för att stänga boken och stoppar läsplattan i fickan. Den kommer nog automatiskt ihåg var jag slutade läsa. Jag är på väg att träffa en vän som bland annat blev intresserad av Magmas rapport ”Ett uppdrag för Finland”. Vi går igenom läsplattans bokhylla som är ordnad efter språk. De flesta texterna finns redan i det allmänna elektroniska formatet e-pub. Men Magmas rapport publicerades i formatet pdf. Inget större problem för läsplattan. Pdf:s uppgift är dock att ta vara på att teckensnitten eller fontens storlek inte ändras. Således blir det lite svårt att få fram de små bokstäverna. Jag zoomar in lite, men nu syns endast en del av raden. Vi scrollar till höger och till vänster. Om och om.

Det blir mycket diskussion kring läsplattan, men förstås även kring textens innehåll. Vännen fastnar vid

raden”Ställs vi inför en omöjlig situation, så biter vi ihop tänderna och lägger manken till”.Han vill att jag skall sätta ett bokmärke här. Tyvärr går det inte att sätta bokmärken manuellt. Dessutom har min läsplatta inget tangentbord. Den är endast menad för att läsa. Jag drar fram en papperslapp och antecknar sidans nummer.

Jag börjar få bråttom till jobbet och vi skiljs åt. Jag fortsätter med bussen, tar fram plattan, väljer Minna Canths bok. På skärmen syns sidan 23. Just den sida som jag hade framme i metron. I stället för att läsa vidare kommer jag dock att börja grubbla över min väns kommentarer. Kanske borde jag skaffa en platta med tangentbord för att kunna göra anmärkningar eller en platta med färgskärm.Men en sådan platta är mycket dyrare. Onödigt dyr tycker jag. Den är även lite krångligare att handha och den drar mera ström. Min platta jobbar på en hel vecka, kanske även längre utan att behöva laddas.

Jag börjar fundera på en surfplatta. Den kan läsa böcker, men kan också mycket annat. Den är utrustad med trådlös internetåtkomst via W-lan. W-lan finns dock inte på stugan.Där finns endast 3G-nätet med UMTS för mobil dataöverföring. Skulle jag skaffa en surfplatta med operativsystemet Android så kunde jag ladda ner små tillägsprogram (applets) som kan läsa böcker i formatet e-pub.

De flesta applets för Android är gratis och installeras automatiskt. De fungerar till och med på en liten mobiltelefon. Så kunde jag ha allt i skjortans bröstficka: bibeln på tre språk, ett flertal böcker, Office-dokument, Facebook och mejlet. Då skulle jag kunna berätta omedelbart om eländet i Minna Canths bok eller hur Finland i Magmas rapport vill förbättra världen, på det sätt jag själv vill. Och jag kunde skriva mina dikter och noveller genast när jag får inspiration.

Det finns ännu plats i min bokhylla i fickformat. Platsen ska fyllas i snabb takt, helst med böcker av föreningens medlemmar. Det är lätt att producera små böcker i e-pub format. Fördelen är att man får med illustrationer. Det är även lätt att ladda ner böcker till en läs- eller surfplatta. Ett gratisprogram sköter om allt automatiskt. Visst är det möjligt att kopiera e-böcker. Därför är kanske inte alla förlag eller författare villiga att investera i e-böcker. Men vi som knappast bli rika på våra publikationer kan fylla en nisch som uppstått när allt fler människor vill läsa sina böcker och tidskrifter på sina läsplattor, Ipad eller mobiltelefoner. Men för tillfället finns det inte mycket att läsa på svenska.

Bussen närmar sig hotfullt jobbets hållplats. Det blir bråttom! Jag trycker på knappen, stänger av läsplattan, stoppar den i min rockficka och stiger av. Nästa Manus finns redan i min och din elektroniska bokhylla. Tro mig.

Också får du veta mera om hur fattigt folk hade det i Minna Cants bok och hur finländarna biter ihop tänderna och lägger manken till när de ställs inför en omöjlig situation. Och så börjar vi uppdatera vår status på Facebook med nya dikter, noveller och kommentarer.

(Skribenten är föreningens webbansvarige. På föreningens webbsida hittar du närmare uppgifter om olika läs- och surfplattor. Kontakta föreningen om du är intresserad att publicera dina skrifter som e-bok.)

Gerd-Peter Löcke

Plan för att planera

Välkommen till plan A

Tänker ut en plan

En plan som löser problem

En plan som planerar min framgång

En plan som planerar framåt för förändringar

En plan för att planera, utföra, kontrollera, handla

Min plan för att planera allt iminsta detalj

Resultatet kommer säkert att synas

Men hur ska jag göra för att få den planen?

Välkommen till plan B

Vad man inte planerar blir sällan av.

Till exempel att tänka ut en plan

Står på ett lutande plan

Står med hälen högst upp

Vinkeln har valts så att klotsen precis stannar kvar

Står så att allt lutar åt att du luffar runt

Lutar dig själv längre fram och ler

Nu har vi blivit en familj på riktigt!

Välkommen till plan B 3.0

Jag vill gärna luta åt Ryssland
Och plantera gräs på en konstgjord plan
Som lutar åt att fixa naglarna.
Tapparminst en minut av min plan
Förhoppningsvis är det inga plan
Som planerar
Att störta ner på planen.
Försöker nu stjäla plan B 3.0
Men orkar inte bära gräset.

*(Plan B 3.0 handlar om hur vi kan lösa alla de viktiga
problem som måste lösas för att vår jord och vår
civilisation inte ska gå under.)*

Gerd-Peter Löcke

Stort intresse på flera plan

När man inte har tillgång till ett kök, läser jag medan jag sitter i min komfortabla länstol i gustaviansk stil, är det väldigt viktigt att man planerar dagens måltider så att hela familjen orkar hänga med i aktiviteterna med glatt humör. Om man redan från början planerar att laga sunda måltider och samtidigt då och då vill kunna unna sig något som man tycker extra mycket om, utvecklar man också en livsstil som man kan leva med på lång sikt.

Om man dessutom planerar att utöka eller uppgradera sitt sällskap borde man skaffa en dynamisk serviceplan, så att man får tillgång till uppgraderingar och möjlighet att köpa ytterligare licenser, som man kanske behöver för att varje persons situation är närmare bestämt unik.

Jag lutar mig tillbaka, med hela min tyngd på stolen.

Då jag läser detta om varje persons unika situation kommer jag att tänka på den unge Batiatus som försöker ta kontroll över sin fars gladiatorskola och som vill tjäna stora pengar med sin lömska plan. Och så finns det Svensson som liksom var tredje svensk planerar att resa

utomlands oftare. Eller så tänker jag på Rooney som planerar en tränarkarriär. För att inte glömma min granne Lindström som i fjol försökte stjäla en fotbollsplan i grannstaden. Drottningen däremot planerar sin djävulska plan att döda Snövit.

Det var min kollega Karlsson som nämnde på lunchpausen härom dagen att han planerade köpa 12 flygplan under de kommande sex åren. Till en början har sex plan levererats, och senare planeras köp av ytterligare sex plan.

Norwegian har redan säkrat leveransen av fem Dreamliner-plan. Tyvärr har ett plan problem med strömtillförseln och har tvingats nödlanda på Malms flygplats. Planet var lutande och ett lutande plan med sex enkla maskiner definieras som farligt med hänvisning till fysik eller mekanik. Inom mekaniken kallas en planyta som bildar en sned vinkel mot horisontalplanet ett lutande plan. I vårt fall var det nettokraften som ”drog” massan nerför det lutande planet om du förstår vad jag menar. En bisak är kanske att servering och småbutiker kunde placeras under snurrans lutande plan. Jag ville absolut berätta om denna möjlighet i alla fall.

Till sist nämnde Karlsson planet från Portugal som stoppades efter att det landat då en gravid kvinna fanns ombord. Förhoppningsvis finns det inga plan som planerar att störta ner på planen. Kanske borde han få ut alla plan på plan mark. Han menade dock lakoniskt att inga nya plan

ska levereras förrän
demokratiska val hållits i landet.

Jag lutar mig längre fram i stolen i gustaviansk stil och ler.

Allt skapas två gånger, först i planen och sedan i verkligheten. Efter moget övervägande vill jag bjuda hem Karlsson, hans syster och pappa på middag. Jag gör upp en plan för vad jag bör göra så att vi kan äta i en trygg och trevlig miljö. Det är väl i översiktsplanen där man gör upp en strategisk plan, slog det mig. Här vill jag anmärka att man måste planera allt i minsta detalj om man vill skapa en wow-faktor. Jag började alltså med att dela upp målen i mindre delmål och planerar hur jag ska kunna uppnå målen steg för steg. Bäst vore sand vid strandlinjen men i övrigt plan gräsmatta. Jag tänkte hyra plangräs eller grus för 10,50 per påbörjad dag. Har man nämligen en liten och plan gräsmatta så kan det hända att det räcker med en enkel handgräsklippare.

Jag tog genast kontakt med samhällsbyggnadsförvaltningen. Liksom inom alla typer av samhällsplanering hänger de olika områdena samman på ett horisontellt plan. Av en trevlig kvinnlig tjänsteinnehavare på samhällsbyggnadsförvaltningens kontor fick jag som svar på min förfrågan att ett parkeringsdäck i två plan borde planeras och byggas på området allra först. Dessutom

kunde det vara lämpligt att upprätta en dispositionsplan för att planera in till exempel utrymme för motorcyklar, båtar och sparkcyklar samt för förbindelseleder och transportanordningar. För att underlätta transporten och trivseln föreslog den trevliga kvinnliga tjänsteinnehavaren ett underjordiskt parkeringsdäck i tre plan under Odenplan i samband med att man bygger Citybanans pendeltågsstation.

Alla dessa planer fungerar dock inte alls bra om området inte är 100 procent plant. Ett lutande plan är helt enkelt ett plan som inte är horisontellt. Om jag uppfattade allt rätt som den trevliga kvinnliga tjänsteinnehavaren på samhällsbyggnadsförvaltningens kontor försökte förklara för mig så borde jag förbereda mig i god tid genom att köra först plan bänkpress, sen lutande bänkpress och därefter plan hantelpress följt av lutande hantelpress. Jag lutar mig lite tillbaka, nästan hela min tyngd på stolen.

När vänner som Karlsson kommer på besök med båt ska båten kunna tas upp på land genom att man drar den uppför ett lutande plan. Lutande plan av varierande form visar hur olika typer av föremål (block, kula, cylinder, rör, bilar eller båtar) rör sig. Tyngdkraftens komponent längs det lutande planet är $m \cdot g \cdot \sin(\alpha)$, där α är planet lutningsvinkel mot horisontalplanet. Min uppgift är nu att bestämma hur stor del av klotsens lägesenergi som övergår till rörelseenergi under dess färd nedför planet. Jag väljer vinkeln så att planet lutar cirka 40 grader. Jag

har redan testat barnens sparkcyklars bromsförmåga på ett liknande lutande plan och den fungerade bra.

För tillfälle lutar det tyvärr åt att jag luffar runt hemma i mjukisar. Jag borde kanske passa på att köpa leksaker eller böcker till mina små vänner. Kanske kunde en studsboll eller liknande rulla nerför det lutande planet. Eller barnen kan göra kullerbytta med raka ben. Och hur roligt skulle det inte vara att se en gammal träklots långsamt släpas i en tråd uppför det lutande planet.

Med ett lutande plan är det även mycket enklare när man ska flytta upp en kärra eller en rullstol. Jag tänker här närmast på pappa, men också på smidiga vagnar med två stycken lutande hyllplan och topplan för transport och förvaring av mina pärmor. Även en rullbana som kan bidra till en rationell och effektiv transport och hantering av gods som själva har en plan yta kunde tas med i planerna.

Som du ser är förberedelse nyckeln till framgång. Jag tog fram min plan för trädgårdens utseende ur den nedersta lådan ur skåpet till vänster om min komfortabla länstol i gustaviansk stil. Min plan har gjorts för cirka 10 år sedan, men den har aldrig förverkligats. Jag kanske var orolig för att alla andra grannar skulle planera perfekta villaträdgårdar. För att äntligen kunna förverkliga min egen plan har jag redan tagit itu med borttagning av en massa betongplattor i trädgården och ska nu så gräs där. Eller så hyr jag plangräs för 10,50 per påbörjad dag. Jag tänkte närmast på fördelen med en enkel

handgräsklippare. I alla fall ska här förutom parkeringsdäck finnas 2 stycken 11-manna planer gräs.

Tyvärr förkastades alla mina planer på fullmäktiges sammanträde i maj 2011. Uppgiften är dock inte att utse syndabockar utan att planera vidare för framtiden. I nedersta lådan i skåpet till vänster om min komfortabla länstol i gustaviansk stil finns redan ett nytt förslag på en ny plan med tillgång till kök som förhoppningsvis ska kunna klubbas igenom nästa år. Jag lutar mig längre fram i min komfortabla länstol och ler.

Ingrid Saaristo

Skrap från skrivarkurs I

Det allra bästa som Nylands litteraturförening erbjuder sina medlemmar är väl i alla fall skrivarkurserna!?

Och vilken fenomenal ledare är inte Birgitta Boucht?! Det märkte man i Lovisa 12–13 februari 2011, ett veckoslut omkramat av den mest praktfullt djupfrysta vinter. Här ett par plock ur kurshäftet:

UPPGIFT: välj en detalj ur nattens dröm eller något som har med drömmen att göra och skriv en kort berättelse med utgångspunkt från det.

DEN KÄRA STEKPANNAN. En stekpanna av gjutjärn besökte mig som allra allra hastigast i natt och ömhet är det jag känner för den i skrivande stund. Min mamma har berättat om mormor, att då hon blev tvungen att göra sig av med ett föremål, då höll hon ett tacktal till det. – Nu lilla disktvaga x) vill jag tacka dig för att du har varit till så stor hjälp så många gånger. Tack och farväl.

Antagligen blev den därefter värdsamt kremerad i spislågorna. Mamma själv tog det på ett annat sätt. Jag

minns en gång då ett kastrullock hade blivit slutgiltigt knäckt av ålder: – I kraft av mitt ämbete kastar jag bort dig, sa hon medbestämd röst och sänkte ned locket i sophinken av emaljerad plåt. Jag lilla barn tyckte då att hon ändå var lite ledsen inne i sig.

Vi bytte tvättmaskin i förra månaden. Då den gamla bars ut, smekte jag den lätt på den blankvita plåten. Stekpannan? Den överlever väl mig. Jag tror att jag måste skriva ner några förhållningsregler.

UPPGIFT: första dagen, som var en av vinterns mest kalla och snörika, ombads vi skriva ned tio personliga önskningar. Dagen därpå skulle vi skriva en berättelse om hur en av önskningarna skulle kunna förverkligas.

ATT INGEN SKULLE BEHÖVA AVSKY SNÖ

Det önskar jag och det skall gå i uppfyllelse. Man får nog lov att strunta i kommittéer och i stället ty sig till Facebook e.d. och kanske till ett antal skrivarkurser, utspridda över landet. Se för övrigt www.alskasno.fi.

På grund av den trots allt knappa skrivtiden, tar jag här inte hela processen, utan går direkt på resultatet:

Alla ytterdörrar förses på utsidan av ett skyddande tak med en nedåtriktad kant på minst 20 cm, vilken kan bromsa upp snö som yr ned från sidorna. Kanten kan göras löstagbar. Samtliga hus utrustas med ett s.k. takskägg

eller överhäng plus en ännu okonstruerad anordning som automatiskt leder snö och istappar till en container e.d. på marken för vidare befordran nästan, t.ex. till olika vattenreningsverk.

Personer, som har kraft och tid, och även en del av dem som varken har det ena eller det andra, rekryteras för olika slags skuffande, sandande, forslande m.m. Alla är glada och gördet frivilligt och blir i några fall vänner för livet. Befolkningen omflyttas så att varje person eller familj kan få arbete och bostad i den trakt där de allra helst vill bo. Helsingforsregionen förlorar därmed 19–27 % av sin befolkning, varigenom såväl trafik som snöröjning underlättas.

Årliga snökarnevaler ordnas här och där med bl.a. skulpturtävlingar, half pipe och andra sportgrenar, puls dans samt servering av glögg, apelsinklyftor, varma bullar m.m. Amatörer har företräde, men ingen utesluts.

Följden kan bli. Tja. Vi får kanske igen ett antal milda vintrar.

GLÖM INTE HANDMASSAGEN! DEN SKAPAR VÄLBEFINNANDE OCH SKRIVLUST!

Viktigast: ATT VÅGA, t.ex. visa sin sårbarhet. Man behöver inte ha svar.

x) En disktvaga är en skaftlös diskborste av rottrådar, bra till bl.a. stekpannor.

Ursula Vuorenlinna

Skrap från skrivarkurs II

Jag var på samma skrivarkurs som Ingrid Saaristo och här är min text på drömtemat:

I natt i min dröm mötte jag koltrasten och det är kanske inte så ovanligt. Den finns ju här året om. Men för mej är koltrasten detsamma som våren. När jag hör årets första koltrastdrill blir jag salig.

Koltrasten satt högt uppe på stuprännan på ett hustak i hörnet mellan Norra magasinsgatan och Fabiansgatan och sången ekade mellan husen. Jag stannade mitt på övergångsstället och bara stod och lyssnade. Det var så fantastiskt vackert. Men samtidigt var det lite ruggigt, för det var bara jag som lyssnade. Bilar tutade och girade runt mej och människor ilade förbi åt alla håll. Ingen annan reagerade på den vackra sången. Vad hade tagit åt alla människor? De märkte ingenting längre, de bara rusade på blinda och döva.

Där kom en mamma med sina små barn på väg till dagis. Jag tittade på henne. Hon hade alldeles uppspärade ögon. Jag såg på de andra människorna som hastade förbi.

Också deras blickar var det något underligt med och gången var knyckig. Plötsligt såg de ut som zombier allihop! Hjälp, det här börjar mer och mer likna en mardröm. Hör du koltrasten, vi måste vakna! Men koltrasten bara fortsätter att sjunga.

Petra Österman

Recensioner

ROBERT HENRIK PARTAU
TRANSPARENS

Schildts

Jörgen Mattlar
någon viskar ditt namn

Dikter
Söderströms

LJUKA LJAGÅRINNE
Mumin
och
tillvarons
gåta

2014

Lägg läret
bakom ert och le

Annika Helen Almqvist

2014

Birgitta
Boucht

Tusenblad,
en historia
om en värld

en historia
om en värld

2014

LEONARDO FORUM

UTAN

Om kärlek, livet och framtidens

Michael de Coo

Vemodiga dikter

Robert Henrik Paetau: Transparens. Schildts 2011.

Robert Henrik Paetaus diktsamling Transparens inleds med ordet "Ljuset" och slutar med "ett ansikte". Den handlar om ett barn och ett par föräldrar och mer allmänt om "barnen i lekparken", om diktarjagets beskyddarinstinkter och alltings förgänglighet.

*"Vissa dagar Nej, vissa höstdagar, kan en promenad i en park vara en transparent verksamhet
Jag går mellan träden och genom mig
går ett rop En kvinna kallar på sin lilla pojke
Han börjar springa fram till sin mor över gräset
Han slutar aldrig att springa Kvinnans rop
upphör heller aldrig"*

Vemodet i Paetaus dikter får mig att tänka på Mårten Westö, medan Ljuset för tankarna till Peter Sandelin.

Det är sorgsna, starka dikter. Det handlar om diktarjagets stora saknad efter sin familj.

Redan mörkt? Redan kväll?

Det märkte jag inte medan jag gled ifrån er idag

Transparens är Paetaus (f. 1975) tredje diktsamling. Senast gav han ut novellsamlingen *Värker och lyser som ett ansikte* (2004).

Det är svårt att välja någondikt att citera eftersom här finns så många verkligt bra dikter och det framförallt är fråga om en helhet.

Jag väljer att citera Peter Björkman i *Ny Tid*: ”Ifall någon äntligen får för sig att ge ut en antologi med nysvenskspråkig poesi bör definitivt denna dikt vara med”:

*En varm sommarbris smeker mitt ansikte / Jag vill skriva
om en varm sommarbris som smekte / ett visst ansikte /
men förmår inte återskapa en varm bris, en sommar, för /
att inte tala om ett visst ansikte.”*

Petra Österman

”Sandlådans skyttegravar”

**Jörgen Mattlar: någon viskar ditt namn. Söderströms
2011.**

Formatet är litet men raderna är laddade. I diktsamlingen
någon viskar ditt namn skriver Jörgen Mattlar om något så
ovanligt som krigsveteraner.

*stupade grävs
ner i märkta
gravar*

*de kan återuppstå
och ställas
på led*

Mattlar (f. 1966) bodde som barn i Grankulla där
krigsinvalidsjukhuset Kauniala ligger. Numera bor han i
Uppsala.

Jag tycker mycket om diktsviten vid kauniala, den
slutar så här:

*han borstar
soldaterna rena
lägger dem i kartonger*

*gräver de brända
resterna
djupt*

*och bär de levande
i sin famn
hem*

Förutom krig och fred handlar diktsamlingen om barndomen och miljön är Grankulla. Mattlar debuterade 2004 med diktsamlingen mot pol, som handlade om havet. Den nya diktsamlingen har fått sitt namn efter den sista dikten i boken som får tankarna att gå till sommaren och sommarstugor.

*nu vibrerar
blad i träd*

*någon viskar
ditt namn*

*som fönster slår
och låses*

Petra Österman

Tusenblad i badkaret

Birgitta Boucht: Tusenblad, en kvinna som snubblar. Schildts 2011.

I sin inspirationsbok för skrivare *Det brinner en eld* (2000) berättar Birgitta Boucht att hon som tolvåring inledde en roman om en 80-åring, som var författare och hade underliga idéer. *Tusenblad, en kvinna som snubblar* handlar kanske inte om samma 80-åring, men om en äldre kvinna som faller och slår sig i badrummet och ser sitt liv passera revy.

Hon ligger i ett badkar på lejonfötter och citerar Hemingway i *Den gamle och havet*. ”Varför är lejonen det viktigaste som finns kvar? Tänk inte, gamling, sa han till sig själv. Vila stilla nu mot toften och tänk på ingenting.”

Men den gamla Tusenblad kan inte göra något annat än tänka.

Vi får följamed Tusenblads blivande mamma som hette Greta Gustafsson, precis som Greta Garbo. Hon flydde undan olycklig kärlek med båten från Sverige till Finland och stannade här. Det är en spännande men sorgsen historia.

”Det året hängdemammainte undan begravningskläderna längst inne i garderoben som hon

brukade, när hon kom hem från en jordfästning. "I år kommer alla att dö, sa hon."

"Vi gick från begravning till begravning, trots attmammatyckte att det inte var lämpligt för barn. Men jag var tolv år och hävdade mina rättigheter".

"Kom ihåg, samamma, "att om du börjar gråta så har jag lugnande medicin i väskan. Man ska inte visa starka känslor inför andra."

Till sist tar mamman sitt liv med lugnande medicin ochTusenblad blir ensam. Som tröst har hon en klasskamrat från Brasilien, en pojke.

Det är lite makabert med den gamla kvinnan i badkaret och berättelsen hoppar friskt mellan olika minnesbilder och personer, men det är underhållande, om inte alltid så värst trovärdigt. Det slutar i alla fallmed att Tusenblad finner lugnet, och det finns hopp om att hon blir hittad.

Pärmbilden visar ett par händer med "gravrost" (mörka fläckar) och sju ringar på fingrarna. Peppe, 35, på bloggen Bibliofilerna tyckte att pärmen var skitsnygg. Min mamma, 75, tyckte att den var hemsk. Själv, 50+, tycker jag att händerna är vackra men de många ringarna ser obekväma ut.

Petra Österman

Muminfilosofi

Jukka Laajarinne: Mumin och tillvarons gåta. Schildts 2011.

Jukka Laajarinne (f. 1970) upptäckte muminböckerna som tonåring när han grubblade på meningen med livet. Senare på universitetet märkte han att de stora existentialistiska filosoferna Kierkegaard, Heidegger, Sartre, Camus och Simone de Beauvoir behandlar samma frågeställningar som finns i muminböckerna. I boken Mumin och tillvarons gåta korsbefruktar Laajarinne muminvärlden med de nämnda filosofernas tankegångar.

Det är inget fel på Jukka Laajarinnes insikter. Han skriver med stor kunskap och glöd, men men, det är allt så välbekant och självklart, ja om man nu får säga det, så finlandssvenskt. Det är ju bara katastroferna (*Kometen kommer, Farlig midsommar*) som är exotiska i Mumindalen, allt annat är hemvant. Det känns som att han predikar för de redan frälsta. Å andra sidan vet jag inte om boken fungerar för de oinvigda. Det är lätt att hänga med när man kan sin mumin.

Den enda gången som jag blir förvånad är när författaren pekar ut för mej hur hemlös Mumindalen är. Han skriver att muminböckerna är en enda stor skildring av hemlöshet och att Mumindalen andas hemlöshet. Själv har jag alltid tänkt att man kan gå ut i världen och ingenting

ont kan hända en för man är ju trygg, och att det är Mumindalen som står för en stor del av denna trygghet, dvs hemtrevlighet i motsats till hemlöshet.

Laajarinnes utläggningar om muminpappans svirvelspö (*Pappan och havet*) får mej att minnas varför jag inte är intresserad av filosofi, vilket svammel. Laajarinne missar också att Tove Jansson hade humor och skrev för att det var roligt, som när mumintrollet träffar förfadern (*Trollvinter*). Vad kan man annat säga än ”*Radamsa*”.

Men jag måste erkänna att funderingarna om Mårran är intressanta och att boken hela tiden blir bättre, det vill säga mindre förutsägbar än i början. Det är intressant att tadel av vad olika filosofer sagt och jag märker till min förtjusning att jag inte förstår vad Kierkegaard säger.

”Jag förstår, sa Mumintrollet och satte sig i snön.

Det gör du inte, sa Too-ticki vänligt och stack opp såmycket att hon visade sin röd- och vitrandiga tröja. För refrängen handlar just omsånt som man inte förstår. Just nu tänker jag på norrsken. Man vet inte om det finns eller bara syns. Allting är mycket osäkert, och det är just det som lugnar mig.”

Petra Österman

Bubblor som spricker

**Ann-Helen Attianese: lägg låret bakom örat och le.
Schildts 2010.**

Ann-Helen Attianese (f. 1961) är otroligt produktiv. Diktsamlingen *lägg låret bakom örat och le* är hennes åttonde bok sedan debuten med romanen *Monte Solaro* 1994. Dessutom har hon redigerat fem antologier under samma tid.

Den senaste samlingen består av provocerande, samhällskritisk – och om jag får säga det – uttröttande dikt. Hundratolv sidor helsidesdikter (i stort format) under en och samma rubrik ”svador”. Jag orkar inte vaska fram guldkornen. Attianese gör det väl lätt för sig då hon prackar allt på läsaren i stället för att redigera materialet. Också jag tänker göra det lätt för mig och väljer att citera baksidesdikten, som i och för sig inte är dålig alls:

*så talas det om kulturellt mångfald och
breda register ute vid poolen med en
neongrön drink i var hand
och när de tvått varandras händer
överröstat fågelropen i guldburen
tystnar alla vingslag
och de rika släntrar in för att beskåda
biedermeiersoffan inköpt på Frälsis*

*och vintagebadkaret med nyinstallerade bubblor
vi lever i bubblornas tid
somspricker där nålar plockas fram*

Petra Österman

”Inga tuttblaskor i tamburen”

Mikaela Sonck (red.): Utan. Om barnlöshet och barnfrihet. Söderströms 2011.

Diskussionen på jobbet gled in på brandfarliga ämnen som man ska undvika, som att skaffa barn. Jag sa: ”Jag förstår inte attdetkan anses vara själviskt att få barn, det är ju naturligt.” Tre par barnlösa ögon stirrade misstroget på mig – ögon som tillhörde en barnfri 50-årig singelkvinna, en gift barnfri nästan 40-årig man och en 60-årig kvinna med bonusbarn och-barnbarn. Men jag tänkte att det kan inte hjälpas och framhärdade : ”Livet går ju inte vidare annars.” Jag avsåg förstås livet på jorden. Enskilda liv fortsätter ändå, med eller utan barn. Hur okomplicerat eller smärtsamt det kan vara kan du läsa om i den senaste i raden finlandssvenska antologier: *Utan. Om barnlöshet och barnfrihet*, redigerad av Mikaela Sonck.

När jag läser Utan förundras jag över alla tankar som fyller kvinnorna inför eventuella havandeskap. Själv hade jag tur, jag funderade inte så mycket på hur det skulle bli, saknar väl fantasi helt enkelt.

Skribenterna skriver modigt om känslor och svåra beslut. De här vackra orden är Susanne Ringells: ”*Det finns lägen där varje hjärta måste vara sin*

egen ensamma kompass. Hur man än väljer darrar nålen.”

I mitt eget fall var barnet en magnet, och jo, jag vet att jag är mycket lyckligt lottad. (En liten tröst till alla dem som inte har barn: det är jobbigt att ha barn och det är jobbigt på ett sätt som man inte kan föreställa sig, 24 timmar i dygnet, och det finns otroligt mycket annat som man kan göra om man inte har barn. Skrivet inom parentes efter som jag vet att det knappast tröstar någon.)

Barnlöshet blir förmånga också en dubbel sorg. Först sörjer man över att man inte får barn och senare över att man inte får barnbarn. Fast här finns ju ingen automatik, man kan bli barnbarnslös också om man har barn. Och ju senare i livet man får sitt/sina barn desto längre får man vänta på barnbarn.

Utan kan rekommenderas för alla som är intresserade av moderskapet och familjen som idé eller ideologi, för dem som vill veta hur det helt konkret känns att vara utan barn eller som bara är allmänt nyfikna på andras liv – lite som peep-show.

Utan har fått kritik för att det bara är kvinnor som fått berätta sin historia. Vad kan man annat säga till det än voj, voj, de andra får väl skriva sin egen bok. För att återknyta till personerna i början av texten så vill mannen ifråga inte ha barn, men han funderar på att skaffa sig ett låtsasbarn att hänvisa till så att han kan få semester i juli.

Fotnot: Rubriken är hämtad från Janna Thorströms berättelse.

Petra Österman

manus

Litterärtidskrift utgiven av Nylands litteratur förening r.f.
med stöd av Svenska Kulturfonden.

Tidskriften utkommer en gång om året.

Ansvarig utgivare: Ursula Vuorenlinna

Teknisk framställning: Johan Ulfvens
Elektronisk publicering: Gerd-Peter Löcke

Teckning: Jannika Nylander

Hemsida: <http://nylitt.webbhuset.fi>

ISSN 1458-9389

Tryckt på miljövänligt papper

Ekenäs Tryckeri Ab
EKENÄS 2011

Mera uppgifter om Nylands litteraturföreningens
verksamhet
och aktuella aktiviteter hittar du på vår hemsida
<http://nylitt.webbhuset.fi>

Anslut dig nu!